СЛОВО Просвіти

Без мови немає нації!

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК **7 (747), 20—26 лютого 2014**

Фото Петра Антоненка

Вівторок 18 лютого 2014 року — початок протистояння на розі вулиць Інститутської і Шовковичної. *Продовження теми на с. 2*

І мову рідну любити!..

Дмитро ПАВЛИЧКО

Міжнародний день рідної мови — день, який відзначають 21 лютого, починаючи з 2000 року. Про "підтримку мовного та культурного різноманіття та багатомовності" було оголошено на XXX сесії Генеральної конференції ЮНЕСКО.

В Україні це свято існує з 2002 року, коли з метою зміцнення державотворчої функції української мови, сприяння вільному розвитку і використанню інших мов національних меншин Президент України підписав відповідне розпорядження.

У ці лютневі дні, коли столиця охоплена полум'ям спротиву, збіглося дві дати: виповнилося 25 років від часу утворення Товариства української мови, що, за суттю, стало відродженням "Просвіти", десятки років забороненої комуно-радянським режимом. Саме у Всеукраїнське товариство "Просвіта" і було невдовзі трансформовано ТУМ.

Головою оргкомітету зі створення ТУМ і першим головою Товариства був видатний поет і громадський діяч, Герой України Дмитро Павличко. Цю статтю він опублікував у "Літературній Україні" у вересні 1988 року, коли йшла напружена робота зі створення Товариства української мови. Фактично це також була доповідь Дмитра Павличка на установчому з'їзді ТУМ. Положення статті актуальні й нині.

Українська мова має свою історію. Зачатковими формами вона присутня разом із такими ж формами російської та білоруської мов у найстаріших літописах Київської Русі, у "Слові про Ігорів похід". Давньою українською мовою написані козацькі державні документи й хроніки, створена самобутня художня писемність епох — від Івана Вишенського до Григорія Сковороди.

Українська мова має свою могутню класичну літературу, своїх визнаних світом геніїв: Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Михайла Коцюбинського, Василя Стефаника; вона має свою велику, вже не тільки оригінальну, а й перекладну літературу. Вона має лексичне багатство й витонченість, завдяки яким досконало передає найтонші смислові нюанси у творах Гомера й Овідія, Сервантеса й Шекспіра, Пушкіна і Міцкевича. Справді, зовсім недавно (якщо брати час в історичних категоріях) у нас вийшла "Іліада" й "Одіссея" в перекладі Бориса Тена, твори Горація й "Метаморфози" Овідія в перекладі Андрія Содомори, повне зібрання творів Шекспіра — знак зрілості будь-якої мови, готується до видання "Дон Кіхот" (свого часу публікований у журналі "Всесвіт") у перекладі Миколи Лукаша, не кажучи вже про цілі бібліотеки перекладної літератури, які залишили нам Максим Рильський, Василь Мисик, Микола Бажан і чудотворець нашої мови Микола Лукаш. Сьогодні важко знайти у світовій літературі видатну поему чи видатний роман, які не мали б українського відтворення.

Українська мова має свою особливу музикальність. Ця незбагненна душа нашої мови, як золотоносна ріка, виблискує хвилями народної пісні, переливається в душу нації, творить почуттєву нерозривність українського серця й української землі. Геніальні композитори Моцарт і Бетховен, Глинка й Чайковський, Барток і Стравінський користалися українськими мелодіями у своїй творчості, а це означає, що вони чули вібрацію найвищих небес нашої мови. Українська мова не вчора придумана. Вона — не сирота, вона має слов'янську родину і світову славу. Вона не бідна, не вульгарна, не кривоуста. Вона має все, зокрема й політичне право жити й розвиватися, як сказано в чудовому вірші Максима Рильського, мужати "в сім'ї прекрасних братніх мов".

Але саме оте найдорожче і найсвятіше почуття рівноправності потоптали, зневажили та поганьбили сталінські єзуїти й інквізитори. Вони переслідували за любов до рідної мови, а інколи й за біологічну належність до того чи іншого народу, так само або й гірше, як царські жандарми, як ідеологи самодержавної "недєлімості" й національної зверхності.

Закінчення на стор. 2

Дмитро ПАВЛИЧКО

Вірші з Майдану

«Переведіть мене через Майдан!»

Я — чоловік з Майдану, ти — з "Бульвару",
Ти — з президентом, я, звичайно, — ні.
Я виріс із землі, ти — з тротуару,
Та щось єднало нас в юнацькі дні.

Що то було? Я не спімну нічого,
Але твоє щемливе співчуття
До себе, як до жебрака сліпого,
Запам'яталося на все життя.

В мені живе рядок твойого твору,
Як золотої правди щирий гран, —
То просьба духу, що не має зору:
"Переведіть мене через майдан!".

А нині ти Майдан свого народу
Безтямним натовпом ганебно звеш.
Чи ж ти осліп, чи владі навдогоду
За долари незрячого вдаєш?

Вдавай, але прийди, тебе я стріну,
Немов сліпцеві покажу Майдан;
Побачиш ти повсталу Україну,
Не тлум, а легіони громадян.

Побачиш ти свободи й правди на́дих,
Ти Бога вздриш у клекітній юрбі,
І вірменин, що вмер на барикадах,
Шевченка там читатиме тобі.

Дивитись будеш зблизька і здалека,
Дізнаєшся, що твій народ — не тьма,
Що на Майдані є бібліотека,
Але твоїх книжок у ній нема.

15.II.2014

Афганці

Вночі за барикади, на Майдан,
Заходять на свої пости афганці.
Який це час? Який меридіан?
Добро чи зло звитяжним буде вранці?

Ці хлопці окупантами були
У Месрабаді та Джалалабаді,
Наїлися кривавої золи,
Слугуючи кремлівській хижій владі.

Ті юнаки долали біль і страх,
Та душ не одягнули в ожеледи;
Там Україну в програних боях
Навчили їх любити моджахеди.

Навчила їх чужа земля і кров,
Імперії залізом не здобута,
Звільняти Україну від заков,
Зривати із крові своєї пута.

Вони совітами в Кабул зайшли,
І танки їх ревли гучніше грому...
Програли танки, а перемогли
Ті, що вкраїнцями прийшли додому.

Тепер вони — божественні майстри,
Що небезпеку чують за горою, —
Не сплять, стоять на варті дітвори,
Котра бере завчасно в руки зброю.

Я чую — йдуть афганці на Майдан,
Я знаю — йдуть вони на поклик Бога,
І Він веде їх, наче ветеран
Війни, де сталась їхня перемога.

17.II.2014

“Уперше за роки незалежності у центрі столиці лунають постріли і гинуть люди”.

Конституція у вогні барикад

Петро АНТОНЕНКО

Ситуація в Україні вкрай складна. По-перше, треба відповісти на гарячі виклики сьогодення, реалії Євророволюції, громадянського протистояння. По-друге, всі розуміють, що настав час глобальних змін у державі.

Уперше за 22 роки незалежності у центрі столиці лунають постріли і гинуть люди, десятки зниклих і викрадених, тисячі поранених, скалічених. Саме таку ціну суспільство платить за усвідомлення: так далі жити не можна. Час нарешті завершувати перехід від колонії до справді незалежної держави, від тоталітарного до демократичного суспільства.

Євророволюція в Україні в ці дні сфокусувалася на вимозі до нашого парламенту — Верховної Ради України негайно внести зміни до Конституції, щоб перейти до парламентсько-президентської форми правління. Конкретніше — невідкладно повернути Основний Закон держави в редакції 8 грудня 2004 року.

Влада, начебто теж задекларувавши готовність до цих змін, просто тягла час. Минулого тижня так і не відбулася позачергова сесія ВР. Опозиція, Майдан, усі учасники Євророволюції терпляче дочекалися початку пленарного сесійного тижня Ради. Але на цьому терпець народу, схоже, вичерпався.

У вівторок зранку десятки тисяч учасників протестів оточили урядовий квартал. Вимога — негайно поставити на голосування в Раді поданий опозицією законопроект про відновлення Конституції 2004 року, який спікер Рибак спершу навіть відмовлявся реєструвати.

Парламент і прилеглі вулиці вночі заблокувала міліція, зокрема “Беркут”. Але самі вони виявилися заблокованими протестувальниками. Почалися вуличні бої по всьому периметру урядового кварталу — на багатостраждальній вулиці Грушевського, в Маріїнському парку під Радою, в інших гарячих точках. У перших лавах повстанців — підрозділи Самооборони Майдану, добре екіпіровані й вишколені. На боці міліції з повстанцями б’ються звезені в Київ “тітушки”.

Епіцентром протистояння стало перехрестя вулиць Інститутської, яка давно в руках повсталого народу, і Шовковичної. Повстанці розібрали бруківку тротуарів і засипали “Беркут” на Шовковичній градом каміння, у бік міліції полетіла палаюча суміш. Потім люди підпалили автомобілі, якими міліція кілька тижнів тому заблокувала вулицю. Густий чорний дим повалив на міліцію, на Верховну Раду. Міліція ж застосувала сльозогінний газ, водомети, світлошумові гранати, гумові кулі. Уже за перші години вуличних боїв серед протестувальників були десятки поранених, кілька убитих.

Ось до такого трагічного протистояння народу з владою дійшло через вперте небажання правлячого режиму шукати мирний вихід із глибокої кризи.

Детальніше про перебіг подій розповімо в наступному числі “СП”.

«Дядьки отечества чужого»

Ігор САЄНКО,
член Луганського обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка

Минулого тижня “донские казаки” Луганщини звернулися до керівництва сусідньої держави. Особливо зворушливі слова адресовані її президенту В. Путіну: “Мы, Донские казаки, преданные Вере Православной, Отечеству и Дону, по воле Господней находимся на территории братского России государства — Украина, ситуация в котором в данный момент вызывает ужас. Обращаемся к Вам с просьбой не отдать нас на растерзание западным иродам”. Яким чином мають це зробити іноземці, “донские казаки” висловилися недвозначно — “оказать военную поддержку”! Проте чогось-таки бракувало до цього звернення. Бо не було ні параду, ні мітингу, ні козачого “ура!”. А свою ж відданість треба засвідчити наочно!

Саме так уже вчинили “донские казаки” Луганщини 24 жовтня 1942 року в Краснодоні. Тоді вони також написали звернення до керівника іншої держави: “Мы, донские казаки, остатки уцелевших от жидовско-сталинского жестокого террора своих соотечественников, отцы и внуки, сыновья и братья погибших в ожесточенной борьбе с большевиками и замученных в сырых подвалах и мрачных застенках кровожадными палачами Сталина, шлем Вам, Великому Полководцу, Гениальному Государственному Деятелю, Строителю Новой Европы, освободителю и другу донского казачества, свой горячий донской казачий привет! Смерть Сталину и его опричникам! Хайль Гитлер! Да здравствует Гитлер! Да здравствует наш организатор и полководец казак-генерал Пётр Краснов! За окончательную победу над нашим общим врагом! За Тихий Дон и донских казаков! За германскую и союзные Армии! За вождя Новой Европы Адольфа Гитлера — наше могучее, сердечное казачье “ура!”. Тоді ж відбулися “казачий парад” і мітинг, якими “донские казаки” засвідчили свою відданість гітлерівському командуванню та німецькій адміністрації. На тих урочистостях були присутні 20 представників німецького військового командування і місцевих органів управління. Із горілчано-патріотичними промовами перед козаками виступили бургомістр Краснодона П. Черников, отаман Гундорівської станиці Ростовської області Ф. Власов, старий козак Г. Сухоруков, а також представники окупаційної влади. Усі промовці були одностайні у своєму заклику до козацтва — встановити тісну співпрацю з окупантами-“визволителями” та об’єднати зусилля в боротьбі проти більшовизму та Червоної Армії. Коли Вермахт рушив далі на схід, пильнувати Ordnung (порядок) лишилося тринадцять німецьких жандармів на весь Краснодонський район. Проте їм сумлінно допомагали аж кілька сотень поліцаїв, переважно донських козаків. А охочих служити в німецькій поліції серед них було набагато більше. Саме вони брали участь у погромі антинімецького молодіжного підпілля “Молода гвардія”, козачки арештовували, допитували, катували і страчували молодогвардійців.

На цьому їхні “подвиги” не закінчилися. Відступаючи під натиском Червоної Армії на захід, вони залили свій ганебний шлях кров’ю й трупами невинних жертв. Цих “герої” розстріляли в Італії британці та передали радянській владі як військових злочинців.

На початку лютого 2014 року поліційні загони з донських “козаків” із благословіння місцевих “регіоналів” знову з’явилися в Луганську. Кого ж вони тепер арештовуватимуть, допитуватимуть, катуватимуть і страчуватимуть? Невже майданівців?

Наразі донські “козаки” цього ще не зробили. Проте 9 лютого 2014 року, на вічі в Луганську, вони вже трохи наклали “свого добра” в “галіфе”, коли безуспішно намагалися перешкодити активістам Євромайдану пронести “Українське піаніно” до пам’ятника Тарасові Шевченку. Важко зрозуміти — хто ж нині на Луганщині вбирається у клоунські однострої та намагається вдавати із себе грізних жандармів неіснуючої імперії, навіжено волаючи “любо” або “не любо” на догоду місцевій комуно-комсомольській владі? Звідкіля з’явилися ці скоморохи — завзяті холуї Московії та колишніх і теперішніх луганських комуністів? Адже під час Другої світової війни “остатки уцелевших от жидовско-сталинского жестокого террора” дружно стали проти Москви під штандарти Гітлера та разом із ним пішли в небуття! А начальник Головного управління козачих військ Імперського Міністерства Східних окупованих територій Німеччини генерал Вермахту Пьотр Ніколаєвіч Краснов казав: “Здравствуй, фюрер, в Великой Германии, а мы, казаки на Тихом Дону. Казаки! Помните, вы не русские, вы казаки, самостоятельный народ. Русские враждебны Вам. Москва всегда была врагом казаков, давила их и эксплуатировала. Теперь настал час, когда мы, казаки, можем создать свою независимую от Москвы жизнь. Русских необходимо запереть в рамки старого Московского княжества, откуда началось продвижение московского империализма. Да поможет Господь немецкому оружию и Гитлеру!”.

Прикро, але Служба безпеки України устами своїх луганських речників не вбачає злочину в згаданому зверненні так званих донських козаків до президента іншої держави, як не бачить і загрози в їхніх же заявах про готовність захищати зі зброєю в руках землю, яка нібито належить не Україні, а їм. А скільки за понад двадцять років існування луганського управління СБУ було знешкоджено московських шпигунів та інших відвертих і прихованих ворогів України? Жодного! Хіба їх тут немає? Наша СБУ нагадує провінційний підрозділ Федеральної Служби Безпеки Російської Федерації.

Спадкоємці колаборантів Гітлера — донські козаки — нині називають себе “антифашистами”. Колишній прем’єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчилль заявляв: “Фашисти майбутнього називатимуть себе антифашистами”. Упродовж останніх років в Україні за завісою “антифашизму” відкрито ховається реваншизм новітнього російського імперіалізму.

І мову рідну любити!..

Закінчення. Початок на стор. 1

Життя літака обчислюється годинами, які він перебуває в небі, а не в темних ангарах чи на бетоні аеродромів. Життя людини також обчислюється й вимірюється тим, скільки перебуває вона в небесах духу, в небесах любові, в небесах творчого діяння, а не тим, скільки хліба й солі вона споживатиме і скільки позношує одежі. І народ, хоч яким би він був багатим матеріально, втрачаючи мову й пісню свою, уподібнюється до домашньої птиці, що має крила тільки для того, аби накривати ними тлущ і давати з них пір’я для подушок та перин.

Скажімо правду: українська мова за останні шістдесят літ різними антидемократичними заходами, напівтаємними розпорядженнями й циркулярами майже витіснена на своїй же землі з багатьох вищих навчальних закладів, із багатьох шкіл і дитячих садків, із багатьох виробничих сфер, із багатьох державних установ. Але задумаймося, чи тільки в циркулярах справа? Яке може бути виправдання людині, котра відмовилася від рідної мови? Людину темну, неписьменну, затуркану, несвідому або свідому на рівні блощиці, може виправдати її тупоумство і невігластво. Але таких людей, здається, у нас майже немає. Ми всі освічені, начитані, всі з телевізорами й радіо, з цими очима й вухами, які відкривають світ, найдальші, майже відсутні в нашій свідомості далечизни, — ми бачимо й чуємо, як росте й клекоче світ, ми вміємо аналізувати бачене й почуте. У нас удома — бібліотеки, а в декого й комп’ютери. Ми — найкращі в світі читачі! То звідкіля береться серед нас нігілістичний щодо рідної мови настрій і дух?

Мабуть, в одного береться він зі страху, загнаного в душу ще сталінськими “інтернаціоналістами”, в іншого йде він від жадоби зберегти кар’єру, не виказувати своїх національних почувань, щоб утриматися в певному становищі, ще в іншого національна байдужість народжується як мода: не відстати від тих керівників, які на словах — за національну політику, на ділі ж — віддають своїх дітей тільки в російські школи, розмовляють рідною мовою лише тоді, коли цього вимагає святковий ритуал. Але є й такі, що за всієї освіченості залишалися темними, лінивими, здеґенерованими, для яких культура — це лише зовнішній лоск і вигода. Страх, кар’єризм, духовне ледарство — це ж хвороби, страшні, інфекційні, і, щоб вилікувати їх, потрібно змінювати всю систему нашого буття, а не тільки систему освіти чи систему вищої школи.

Повнокровне функціонування української мови у всіх галузях нашого нового буття викличе розквіт духу, благородства й людяності. В нас менше буде злодійства, пияцтва, взагалі злочинності, коли наша мова розквітатиме для кожного серця. В нас працюватимуть люди без байдужості, з відкритою душею, бо ж знатимуть, що трудяться не лише для свого їдлового апарату. А й для пісні, для історії, для національної самобутності свого народу.

Кожен народ живе вірою у свій національний ідеал. І ми повинні жити вірою в те, що наша національна мова як головний носій, виразник нашого народного ідеалу не може загинути; хіба може вмерти багатюща культура української поезії, Шевченкового слова, Франкової думки?!

Але, як каже приповідка, на Бога надійся, а рук не покладай. Відповідаючи панові Антошкові, який вважав, що українська мова — це діалект, Іван Франко писав:

“Діалект? А ми його надишем Міццю духа і вогнем любови, І нестертий слід його запишем Самостійно між культурні мови!”

Нашій мові потрібен вогонь любові, потрібна духовна міць! Хто дихає суржиком, не може мати духовного здоров’я. Любов до рідної мови — це любов до здорової духовності, до знання, світла, інтелігентності, благородства, справедливості. Це почуття братерства між народами, бо який братній народ не радітиме з того, що поруч живуть люди, щасливі від пісні й мови своєї?!

Недавно в музеї Павла Тичини я бачив плакат, на якому скопійовано автентичну заяву одного батька: “Требую звільнити мого сина Богдана від рідної мови!” Важко уявити собі ганебніший злочин проти своєї дитини, ганебніший документ застійних часів. Не поїде цей батько, як Тарас Бульба, до свого сина, коли той потрапить у руки ворогів, не крикне, коли той здригнеться в муках: “Чую, синку, чую!” Ні, цей батько їстиме хліб, який принесе йому від ворога син-перевертень, бо очі й думки цього батька працюють лише на шлунок. Але й цього батька не повинні ми надто суворо судити, бо він сформований обставинами свого життя, своєї доби. Його рукою, коли він писав ту заяву, водила жадібність манкурта до вигідного життя без тривожної мислі, без крику сумління.

Любов до рідної мови не тільки не заперечує любові й поваги до інших мов, а навпаки — народжує, плекає, вирощує інтернаціоналістичні почування. Нам слід пам’ятати, що ми живемо в родині націй і народностей. Ми хочемо бути багатомовними та багатознаючими, хочемо належати людству. Хочемо бути в його розумі не мертвою, а сяючою клітиною, а для цього ми повинні засвітитися любов’ю до рідної мови, до рідного народу.

Дмитро ПАВЛИЧКО

Кривбас вшановує Кобзаря

Кривий Ріг — місто особливе. Відстань від південної до північної околиць міста перевищує 100 кілометрів. Адже поселення формувалися тут довкола копалень залізної руди, початок видобутку якої пов’язують з ім’ям легендарного Олександра Поля. Тому й розрослося місто гірників. Гірничорудна промисловість залишається містоутворюючою галуззю у Кривому Розі дотепер.

Тут міцні просвітянські традиції. Саме в Кривому Розі наприкінці 80-х років минулого століття одним із перших на теренах Дніпропетровщини постало Товариство української мови, яке очолив викладач місцевого педагогічного інституту Олександр Половина. Тоді працівники місцевої вищої школи стали інтелектуальним стрижнем нашої громадської організації.

Отож символічно, що численні заплановані шевченківські заходи, приурочені до 200-річчя з дня народження Кобзаря, потужно стартували на базі Криворізького національного університету, який віднедавна об’єднав під одним дахом колишні педагогічний і гірничорудний інститути, а також філію Київського національного економічного університету. І тепер тут водночас навчається 21 тисяча студентів.

Як розповів виконувач обов’язків ректора університету Микола Ступнік, із нагоди 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка вони запланували низку заходів. І саме за участю голови ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Павла Мовчана зробили потужний старт. Бо Кривий Ріг справді шанує Кобзаря.

— Мені приємно, що саме в стінах вашого навчального закладу розпочинаються великі відзначення ювілею людини, що перетрансформувала українську націю, — зазначив у своєму слові Павло Мовчан. — Шевченко — це постать, яка задала нам певний біоритм... У кожному національному організмі існують провідники великих божественних ідей. Шевченко таким є. Він — наша національна програма. І коли шукають національну ідею, вона там, у Шевченка. Сьогоднішній алгоритм — це те, що відбувається. Комусь подобається чи не подобається слово “майдан”, але він є, він наявний, він навпрошки поєднаний зі словом Шевченка. Як один зі свідків того, як шевченківське слово було принижене, я разом із групою українських інтелектуалів брав участь у спілкуванні з Президентом України у Форосі. Ми його застерігали, щоб він не підписував мовний закон Колесніченка—Ківалова. І Президент нам пообіцяв цього не робити, а вже через день підписав. Це означало, що не почули голосу не тільки представників інтелігенції, які приїхали до Форосу, щоб сказати: “Не робіть цього, бо це слово Шевченка, а слово Шевченка від Бога”... Відрікатися від того, що ти українець, — це відрікатися від Бога. І відрікатися від рідного слова — це відрікатися від імені Шевченка, що для нас є святим. Дай Боже, щоб ми зрозуміли всю велич цієї постаті.

Сучасність Шевченка — незаперечний факт, адже будучи центральною постаттю української літератури та культури XIX століття, він означив шляхи розвитку свого народу на багато поколінь уперед. Завдяки своєму “поетичному ясновидству” (вислів Олеся Гончара) митець зумів передбачити складні перипетії української історії та зрозумів найтонші риси національного характеру, що впливають на долю народу. За словами відомої дослідниці творчості Шевченка Валерії Смілянської, “Шевченко є явищем української духовності, могутнім джерелом національної самосвідомості, учасником історичного життя народу, порадником, батьком, навіть пророком майбутнього та апостолом правди, символом України. Україна для нього була всім, і він є нині всім для українців. Жоден із поетів нового часу не здатний дорівнятись у цьому до Шевченка, чий заповіт завжди єднатиме людей задля служіння Україні.

Особисто я вбачаю свою місію в тому, щоб вивчати історію, літературу, мову рідного народу, намагатися дійти до глибин національного світосприйняття та в міру своїх можливостей сприяти прогресивному розвиткові своєї країни. Саме так я розумію твір, що є, на думку Євгена Маланюка, “найповнішим ідеологічним синтезом цілої творчості Шевченка, де поет зі свідомістю тієї відповідальності, що її можуть дозволити собі лише генії та пророки, присвятив “і мертвим, і живим, і ненарожденним” українцям, утверджуючи тим історичну тяглість і невмирущість української нації в усі часи”.

1927 року Євген Маланюк писав: “Процес матеріалізації Шевченкової поезії потужньо триває, і тільки коли він закінчиться власною державою, ми можемо сказати, що сучасність доросла до Шевченка. До того часу Шевченко завжди буде силою, що змушуватиме рости”.

Проте і сьогодні, коли на мапі світу є незалежна держава Україна, ми не можемо сказати, що доросли до Шевченка, що він не є сучасним, адже ті соціальні, політичні, філософські, історичні, художні, психологічні, морально-етичні теми, проблеми та ідеї, що звучать у його поезії, і сьогодні злободенні.

Україна — це Шевченко, Шевченко — це Україна. Тому його творчість буде сучасною для всіх поколінь українців, доки житиме наш народ, адже поет виріс із його плоті й крові. Сьогодні в України є можливість виконати всі заповіти Кобзаря, розбудовуючи власну державу відповідно до віковічних традицій українців, враховуючи риси національної ментальності та спираючись на загальнолюдські морально-етичні цінності.

Випускник Московського літературного інституту імені Горького, росіянин за походженням Сергій Чанін останніми роками присвятив себе дослідженню генеалогії Тараса Шевченка. Це вже вилилося в унікальну книгу “Великий рід великої людини”.

— Робота над творчою спадщиною Шевченка ще не завершена, — зазначив Сергій Чанін. — Тому що є низка тем, які бентежать розум і серце... Я вдячний долі, що вдалося внести щось нове до багатющої скарбниці шевченкознавства. Якщо резюмувати все те, що написали мої попередники щодо творчої спадщини Кобзаря, то тут доречно пригадати його ж слова: “Історія мого життя складає частину історії моєї батьківщини”.

У конференції з нагоди відкриття шевченківських днів у Криворізькому національному університеті взяв участь лауреат Національної премії імені Тараса Шевченка Григорій Гусейнов, самобутній письменник, багаторічний незмінний редактор часопису “Кур’єр Кривбасу”. І це також вражає — у місті, яке зазвичай вважають суто промисловим, гірничорудною столицею України, виходить уже понад два десятиліття літературно-публіцистичний журнал “Кур’єр Кривбасу”.

Голова дніпропетровської обласної “Просвіти” Сергій Довгаль у своєму виступі акцентував увагу присутніх на тому, що такий потужний старт шевченківських свят на базі Криворізького національного університету символічний.

— У Кривому Розі шевченківській темі присвячують художні твори, наукові роботи, досліджують генеалогічне дерево Кобзаря і навіть виконують портрети Тараса на склі, — зазначив Сергій Довгаль.

Справжньою родзинкою стала участь у цьому зібранні унікального майстра ручного гравірування на склі в художньому стилі Василя Пилки. Митців, що володіють подібною технікою, небагато. Він присвятив шевченківській темі самобутні роботи.

А в фойє експонувалися виставка творів Тараса Шевченка та сучасних українських письменників, а також фотовиставка “Панорамна Україна” авторства Василя Гелевачука.

Народний хор “Крещендо” виконав пісні на вірші Кобзаря “Реве та стогне Дніпр широкий” та “Думи мої”.

Павло Мовчан вручив подяки кращим пропагандистам українського слова у місті гірників, потім разом із Сергієм Довгалем, Миколою Крамаренком і Сергієм Чаніним провів прес-конференцію у редакції газети “Червоний гірник”. А місцева телекомпанія “Криворіжжя” записала з Павлом Мовчаном 30-хвилинну бесіду на шевченківську тему.

Вл. інф.

Зі словом, даним від Бога, ми непереможні

Надія КИР’ЯН
Фото **Володимира КОВАЛЬЧУКА**

ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка спільно з художнім керівником заслуженого народного ансамблю пісні і танцю “Дарничанка” професором Петром Андрійчуком, заслуженим працівником культури України в Будинку художньої та технічної творчості “Печерськ” провели свято народних хорових колективів Києва і Київщини “Дарничанка збирає друзів”, присвячене Міжнародному дню рідної мови, який відзначають 21 лютого.

Участь у святі взяли народний аматорський хор “Деснянські зорі” з села Вища Дубечня Вишгородського району (художній керівник Віталій Бондаренко), народний аматорський хор Володимира Новікова Будинку культури ВАТ “Більшовик” (керівник заслужений працівник культури України Юрій Карнаух), хор Білогородського сільського будинку культури Києво-Святошинського району Київської області (керівник Тетяна Лисюченко), ансамбль пісні і танцю “Колос” Національного університету біоресурсів і природокористування України (керівник заслужений працівник культури України Станіслав Семеновський), заслужений народний хор України “Будівельник” Центру народної творчості холдингової компанії “Київміськбуд” (керівник заслужений працівник культури України Володимир Хорт).

Святкову програму розпочав ансамбль пісні і танцю “Дарничанка”. Керівник цього колективу, ініціатор заходу Петро Андрійчук і відповідальний секретар ВУТ “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Микола Нестерчук привітали учасників дійства з Міжнародним днем рідної мови, зазначили, що рідне слово завжди об’єднувало народ, згуртовувало у єдину силу, з цим словом, даним від Бога, ми непереможні.

Микола Нестерчук нагородив хорові колективи Почесними грамотами “Просвіти” за внесок у справу українського національного відродження, розвиток української культури, самовіддану працю на теренах духовного утвердження рідного слова.

Просвітянин Петро Шульга, журналіст, багаторічний учасник мистецьких колективів розповів, що захоплений високою культурою виконавців, блискучою самоорганізацією святкування, що відбулося без підтримки меценатів: “Огляд народних колективів започаткував професор Петро Андрійчук, його ініціатива отримала широку підтримку. Порадувала молодь: високою майстерністю та артистичністю, величезною кількістю учасників заявив про себе маловідомий молодіжний колектив “Колос”.

“Центральна Рада безпосередньо підтримувала становлення українських культосвітніх організацій”.

«Просвіти» соборної України

“СП” публікує перелік товариств “Просвіта”, що діяли в добу Соборної Української держави (1919 рік). Перелік сформовано головним чином за матеріалами фонду “Товариство “Просвіта” у м. Києві” Державного архіву Київської області (Ф. 1447, оп. 1).

Будемо вдячні читачам за інформацію, що зможе доповнити цей перелік.

Список існуючих бібліотек-читалень «Просвіти» станом на 1918 рік

Київ

Київська “Просвіта”. 310 членів, за рік відбулося 2 загальні збори, голова — Лотоцький.

Лук’янівська. Діяла до 3 вересня 1918 року, коли рада ухвалила рішення об’єднатися з Київською “Просвітою”. На початку вересня 1918-го: голова — Сергій Тележинський, заступник голови — Федір Лещук, секретарі — Мик. Грінченко, Г. Кенсіцький, члени ради — Гашицький, Августович, Копін, Горбік, Олексієва, Лапа, Чепурнатий.

Солом’янська. “Просвіта” заснована в травні 1917 р. Заснували інтел. Швачко, Домбровський, Святненко.

Деміївська. 14 членів, за рік відбулося 6 загальних зборів.

“Дитяча хата”, “Жіночий союз”, “Праця”, “Рідний курінь”, “Робітничий клюб”, Дегтярівська, Миколаївська слобідка, Шулявка.

Київська губернія

Бердичівський повіт

Біліловка. Заснував Микола Орлівський — учень уманської ком. школи.

Вівсяники. “Просвіта” заснована у травні 1917 р., 203 члени. Голова — вчитель К. Петрушевський. За рік — 5 загальних зборів.

Жидівці. “Просвіта” заснована 9 липня 1917 р., 32 члени, книгозбірня, читальня. Внесок — 1 карб.

Збараж. “Просвіта” заснована у червні 1917 р.

Куманівка. “Просвіта” заснована 11 травня 1917 р. Д. С. Крашенників виступив на селянському сході і запропонував створити товариство “Просвіта”. Увечері відбулися загальні збори, на яких було ухвалено Статут і обрано головою ради Івана С. Вольнюка, секретарем — Ніну Волошенюк, скарбником — Марію Поліщук.

Овечаче (Самгородок). “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 35 членів. Голова — псаломщик Шиманський.

Погребища. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 14 членів. Голова — В. А. Присяжнюк.

Царівка. Заснував Микола Орлівський — учень уманської ком. школи.

Бердичів (залізниця, Флоріанівка), Вахнівка, Вільшка, Глуховці, Гопчиця, Дубові Махаринці, Козятин, Лебединці, Личиць, Ліщинці, Махнівка, Нова Прилука, Поличинці.

Васильківський повіт

Біла Церква. “Просвіта” заснована 4 березня 1917 р., 232 члени на вересень 1917, 214 членів — на 1918 р. Поділ на секції: агітаційна, видавнича, артистична, бібліотечна, шкільно-лекційна. Голова — лікар Модест Пилипович Левицький. Він же — голова Спілки “Просвіт” Васильківського повіту. Товариш голови — П. Сваричевський. Загальних зборів за рік — 1, зборів ради — 20.

Васильків. “Просвіта” заснована 29 квітня 1917 р., 100 членів, видає брошури.

Велика Солтанівка. “Просвіта” заснована 14 вересня 1917 р. заходом Зозулі і Горобця, 74 члени. Голова — Терешко Зозуля, товариш голови — Оврам Шукало, писар — Хведось Цвіркун, скарбник — Кузьма Горобець.

Казенна Мотовилівка. “Просвіта” заснована 6 квітня 1917 р., 70 членів на вересень 1917, 91 член — на 1918 р. Голова Т. Ів. Гончарь.

Ковалівка. Голова — учитель О. Пелик.

Кожанка. 17 травня 1919 р. ухвалено рішення про перетворення на філію Київського товариства “Просвіта”. Голова — І. Приіор, писар — О. Скалиженко.

Кушівка. “Просвіта” має 70 членів.

Лосятине. “Просвіта” заснована у серпні 1917 р., 50 членів на вересень 1917, 150 членів — на 1918 р. Голова — О. Симоненко.

Матюшівка. “Просвіта” заснована 4 квітня 1917 р., 50 членів.

Насташка. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 45 членів.

Озерна. “Просвіта” заснована 21 травня 1917 р., 145 членів.

Ольшениця (Вільшана). “Просвіта” заснована у 1917 р., 250 членів.

Піщанка. “Просвіта” заснована 21 квітня 1917 р., 45 членів.

Розаліївка. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 54 члени. Голова — П.П. Павленко, за рік 2 загальних збори.

Рокитянка (Рокитне). “Просвіта” заснована 20 травня 1917 р., 25 членів на вересень 1917, 40 членів — на 1918 р., хор. Голова — вчитель Лідія Томашевич.

Саварка. “Просвіта” заснована 3 квітня 1917 р., 161 член на вересень 1917, 130 членів — на 1918 р., за рік відбулося три загальні збори. Голова — зав. школи.

Саливонки. Голова — Софія Солнцева.

Таганчак. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., — одні дівчата, 200 членів. Завели вечірню школу для неграмотних.

Телешівка (Тимишів, пошт. Рокитне) Винцантівської волості. “Просвіта” заснована 20 травня 1917 р., 100 членів. Голова — Петро Сваричевський. У своєму будинку. З 18 вересня організувала курси в вечірній школі грамоти.

Ткарівка. “Просвіта” заснована 26 березня 1917 р., 125 членів, дитячий садок.

Узено (Узинка). “Просвіта” заснована у 1917 р., 48 членів, проводить вистави.

Чмирівка. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 61 член, видає часописи. Голова — В. Карась.

Шкарівка. “Просвіта” заснована 2 квітня 1917 р., 127 членів. Голова — Сидор Г. Узієнко. За рік проведено 5 загальних зборів, є дитячий садок.

Юзефівка. “Просвіта” заснована 1917 р., видає часописи.

Яньківка. “Просвіта” заснована у травні 1917 р., 42 члени, молодь, голова — Ів. Б-цан.

Богулівка, Вапнирів, Деремезна, Зорерівка, Кодак, Овирянка, Оленівка, Острійка, Пилипча, Пінчуки, Поправка, Постилівка, Ромашківка, Ротачі, Трушківка, Фастів, Фастовець, Фруси, Черкаське, Чинавка (Синявка).

Звенигородський повіт

Будище (пошт. ст. Кирилівка). “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 180 членів. Голова — А. Настенко.

Гусаково. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 150 членів. Голова — М. Михайловський. За рік — 6 загальних зборів.

Кирилівка. Товариство “Кобзар”. Засноване у березні 1917 р., 401 член. Заснував галичанин Паньківський. Голова — Л. Мізецький. За рік — 4 загальні збори.

Лисянка пошт. ст., Хиженці. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 120 членів. Голова — Р. Стеценко, учень. За рік — три загальні збори.

Сигнаївка (ст. Матусов). “Просвіта” заснована 18 березня 1918 р. гуртом молодих людей. Незабаром німці зламали замки на просвітницькому будинку й знищили майно: лампи, книжки, декорації. Перебувати в будинку й проводити освітню роботу серед селян було заборонено.

Верески, Журавка, Неморож, Петрачевське (пошт. ст. Ольшана), Хлипівка.

Канівський повіт

Канів. Щодо відкриття “Просвіти” звертався 30 березня 1917 р. Сергій Шапран.

Карапиші. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 107 членів. Голова — Т. М. Даниленко. За рік-два загальні збори.

Медвин. “Просвіта” заснована 20 травня 1917 р., 1917-го мала 120 членів, 1918-го — 240. Театральний гурток аматорів, бібліотека, де відбуваються читанки на свята. При товаристві є хор, курси для неписьменних із 1 жовтня 1917 р. Голова — С. К. Остапець. За рік — 4 загальні збори.

Стеблів. “Просвіта” заснована у березні 1917 р., 119 членів. Засновник — Павловський, голова — Директоренко.

Богуслав, Григоровка, Ємчиха, Зеленок, Ковалі, Корсунь, Курилівка, Литвинець, Литвинівка, Малий Ржавець, Миронівка, Потапці, Пустовойти, Степанці, Таганча, Трощин, Янівка.

Київський повіт

Білогородка. “Просвіта” заснована у 1918 р. Голова — Микола Петренко. Члени правління: Панас Свинченко, Олекса Бричок, Данило Марченко, Петро Отришко, Петро Давиденко, Микита Скиртенко. Кандидати до правління: Андрій Удовиченко, Андрій Косаринький, Петро Фесич. Члени товариства: Опанас Онищенко, Опанас Панченко, Микита Тарасенко, Андріян Бричок, Лейба Ельгердт, Лазар Дегтяренко, Семен Давиденко, Трохим Грищенко, Ігнат Єрмоленко, Кузьма Шутун, Михайло Зелінський, Антін Давиденко, Онисько Заїць, Микола Отришко, Дмитро Стародуб, Юхим Ткаченко, Прокіп Іванов, Федір Давиденко, Степан Чубрій, Андрій Заїць, Василь Мнишенко, Устим Шутун, Іван Подола, Гнат Яковенко, Михайло Давиденко, Федір Подола, Василь Косарицький, Данило Мнишенко, Іван Заїць, Олекса Семенченко, Опанас Давиденко, Сергій Володимиренко, Модест Володимиренко, Іван Пінчук, Андрій Богданович, Федір Лугінченко, Наталка Давиденко, Петро Проценко, Сидір Лугінченко, Яків Отришко, Михайло Петренко, Олена Самойлович, Ганна Розова, Дмитро Добратін, Опанас Заїць, Софія Полячевська, Мусій Давиденко, Гурій Малий, Іван Ткаченко, Федір Ткаченко, Павло Глущенко, Яків Мякенький, Микола Стародуб.

Великий Карашин. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 46 членів. За рік відбулося три загальні збори. Внески — 92 карб. Керівники — К. Г. Серговський, Ів. О. Заверюха.

Звонкове. Голова — К. П. Пазюза.

Кагарлик. “Просвіта” заснована у березні 1917 р., 65 членів. За рік відбулося три загальні збори. Голова — вчитель Іоан Бржевський.

Ржищів. Голова — М. Заводський.

Трипілля. Селянин О. К. Школьний.

Бородянка, Віталевка, Гореничі, Димер, Красне (ст. Трипілля), Красний Ріг (ст. Бородянка), Мотижин, Пуща-Водиця, Святошин, Халеп’є.

Проект відкриття народних домів у Київському повіті

Бишів. Інспектор Бишівської вищої початкової школи Іван Ковбун мав намір заснувати в Бишеві “Просвіту” і просив Київську “Просвіту” надіслати Статут у листі від 4 січня 1919 р.

Білогородка, Бородянка, Борщагівка, Велика Будаївка, Витачів, Германівка, Глеваха, Димер, Кагарлик, Макарів, Микулин, Мирівка, Мотижин, Нові Петрівці, Обухів, Трипілля, Хочев, Черняхів.

Проект відкриття бібліотек-читалень у Київському повіті

Андріївка, Блиставиця, Богушівка, Боярка, Будаєве, Будилівка, Бузова, Великий Карашин, Великі Дмитровичі, Верем’є, Вишгород, Гавронщина, Гатне, Гвозділь, Германівська Слобода, Глібівка, Гореничі, Гостомель, Гусачівка, Демидове, Деревянко, Долина, Дружня, Жернове, Жуківці, Забор’є, Забуяння, Загальці, Закраш, Кагарликська Слобода, Качали, Кожухівка, Козаровичі, Козин, Козинці.

Козичанка. За спогадами старожилів, 1917 року в селі при церкві було організовано дитячий хор і театральний гурток під загальною назвою “Просвіта”, яким керував священик Горенко.

Колонщина, Копачі, Копилів, Королівка, Котюжанка, Красне, Липівка, Липовець, Литвинівка, Лишня, Лютіж, Майданівка, Мала Вільшанка, Михайлівка, Наливайківка, Нова Гребля, Новосілки, Новосілки, Панцикарча, Пашківка, Пещерів, Пирогів, Підгірці, Пісківка, Полокун, Рославичі, Софійська Борщагівка, Станці, Старі Безрадичі, Старі Петрівці, Стрижівка, Сущани, Уляники, Фасова, Фелеталівка, Филиповичі, Хальча, Ходосівка, Холодне, Шибене, Шпитьки, Юшки, Яблінка, Янівка, Янівка, Янковичі, Ясногородка.

Липовецький повіт

Липовець. “Просвіта” заснована у березні 1917 р. по нормальному Статуту, 300 членів. Бібліотека близько 400 книжок. За рік-чотири загальних збори. Голова — прот. Філ. Павловський.

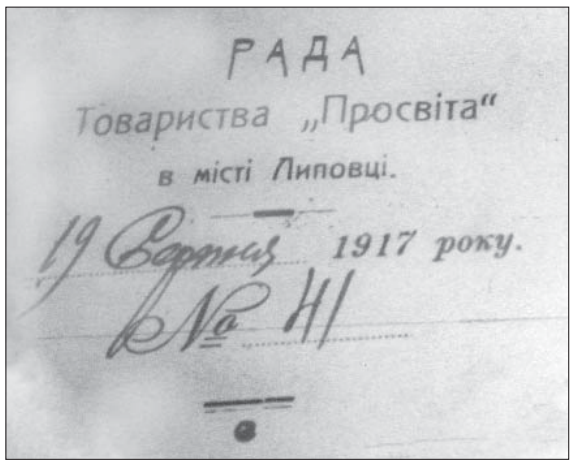
РАДА
Товариства „Просвіта“
в місті Липовці.
19 Вертня 1917 року.
№ 41

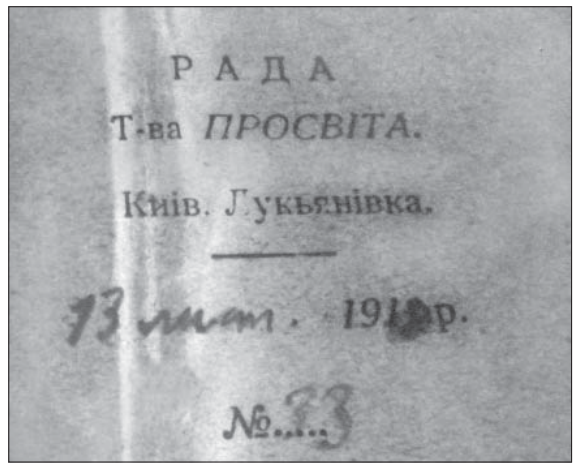
РАДА
Т-ва ПРОСВІТА.
Київ. Лукьянівка.
13 лист. 191[illegible] р.
№ 33

Юстингород. “Просвіта” заснована у травні 1917 р., 18 членів. Голова — Петро Мостицький.

Зозів (с. Очеретня), Ланівка, Ліпці, Плесковець, Цибулівка (цукровий завод), Черетно, Якубівка.

Радомисльський повіт

Брусилів. “Просвіта” заснована у травні 1917 р., 85 членів. Заснувала місцева інтелігенція. Голова — інспектор вищої початкової школи Іван Мислінський. За рік — 6 загальних зборів, 8 зборів ради. Напрям — історико-краєзнавчий, письменницький.

Великий Корогод, Водотий, Горбулів, Забілоччя, Іванків, Малий Корогод, Малин, Пиріжки (м. Малин), Радомисль, Розанів, Ставки, Чоповичі, Чорнобиль, Шепеличі.

Сквирський повіт

Антонів. “Просвіта” заснована у серпні 1917 р., 80 членів. Голова і засновник вчитель А. Сосновський.

Бабинці. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 59 членів. Заснував вчитель Тухомський, голова — Остап Скиба.

Городище-Пустоварове. “Просвіта” заснована 24 квітня 1917 р. Голова — Олекса Луговий, писар — Катра Плескачева.

Криве. Ще 1906 року рада Київського товариства “Просвіта” прохала відкрити тут читальню. Київський губернатор на це дозволу не дав.

Шаліївка. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 69 членів. Голова — Г. Борисюк. За рік — 6 загальних зборів.

Бастрівка, Великі Єрчики, Воробієвка, Гайворон, Городища Косівські, Дідовщина, Зарубинці, Злодіївка, Камянка, Корнин, Липки, Лучин, Малієвка, Паволоч, Парипси, Пархомівка, Петрівці, Почуйкіно (ст. Кожанка), Рогізне (Володарка), Рубченки-Буко, Руде Село, Ружина, Селезенка, Сквира, Скочище, Сокільча, Ставище, Старостинці, Татаринівка (Оріховець).

Таращанський повіт

Ківшовата. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 123 члени. Голова — Е. Малюк. За рік — два загальні збори.

Лобачів. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 97 членів. Голова — Г. Ящук.

Тетіїв (Високе). “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 120 членів. Голова — вчителька Гапка Мокір. За рік — три загальні збори.

Федюківка. М. Захаржевський.

Бузівка, Жашків, Жашківське Городище, Жидівська Гребля, Красилівка, Леміщиха, П’ятигори, Полковничий Хутір, Расоха, Тараща, Тихий Хутір, Черепинка, Черепинці, Янишівка.

Уманський повіт

Верхнянка (ст. Христинівка). “Просвіта” заснована 1917 року, 144 члени. Голова — селянин Порфирій Симонин.

Дмитрушки. “Просвіта” заснована у липні 1917 р., 150 членів. Голова — К. І. Дарієнко. За рік — три загальних збори.

Дубова. “Просвіта” заснована 1917 року, 75 членів. Голова — О. В. Девятко. За рік — 6 загальних зборів.

Дубово (Роговяк). “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 33 члени. Голова — Л. Н. Кецкало. За рік — три загальних збори.

Нерубайка. “Просвіта” заснована у травні 1917 р., 35 членів. Голова — Трихвон Ткаченко. За рік — два загальні збори.

Умань. “Просвіта” заснована у серпні 1917 р., 64 члени. Голова — Ловецький.

Ягубець. “Просвіта” почала існувати ще 1905 року, але змушена була згорнути свою діяльність. Відродилася 15 квітня 1917 р., згуртувалося 320 душ. Є книгозбірня, більшає юнацтва, 97 осіб відвідують курси для неписьменних. Голова — Юстим Велічко, керуючий “Просвітами” Христинівського району.

Антонівка, Бабанка, Білашки, Буки, Війтівка (Радишівка), Вільшанка, Гереженівка, Голяківка, Гордашівка, Гродзево, Громи, Дзензелівка, Доброводи, Звенгородів Куток, Звенигородський Кут, Зеленків, Іваньки, Кислин, Кищенці, Колодізьке, Коражовий Кут, Коржове, Кочержинці, Кочубіївка, Кривець, Кузьмина Гребля, Ладижинка, Ладижинці, Лащево, Лащенівка, Лащівка, Лебединка, Маньківка, Машурів, Молодецьке, Небелівка, Оксанино, Онуфріївка, Острівець, Павлівка, Палажка, Паланочка, Пальне, Панівка, Паньонжкова, Першавка, Підвисоке, Подібно, Покотилівка, Поташ, Рижавка, Ризино, Роги, Росішки, Рубаний Міст, Русалівка, Свинарка, Сизина, Синайка, Синиця, Солдатська Слобода (м. Умань), Софійська Свобода, Степківка, Суголівка, Сушківка, Талалаївка, Тальянка, Томашівка, Торговиця, Харківка, Хижна, Христинівка, Шаблиця, Шальне, Шукайводи.

Черкаський повіт

Городище. “Просвіта” заснована у березні 1917 р., 200 членів. Голова — вчитель В. А. Пінчук. За рік — 9 загальних зборів.

Лузанівка. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 180 членів. Голова — О. Кальніцька. За рік — 5 загальних зборів.

Сміла. Грищенко, голова — А. Шмиговецький.

Ташлик (Ротмистрівка). В. Ковернінський.

Черкаси (Олександрівська, 112). “Просвіта” заснована у березні 1917 р., 158 членів. Голова — член міської управи П. Ів. Хоменко. За рік — три загальні збори.

Яблунівка. “Просвіта” заснована у червні 1917 р. Засновник — Іван Маліновський, голова — Іван Гребенюк. За рік — 7 загальних зборів.

Балаклія, Білозірря, Вязовка, Деренківці, Жаботин, Кам’янівка, Михайлівка, Мошна, Петропавлівка, Присілок Яблунівського заводу, Свинарка, Сунки, Тернівка, Терпівці, Худяки, Худяківка, Царська Свобода.

Чигиринський повіт

Вербіївка. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 38 членів. Засновник — Р. Солом’яний, голова — вчитель О. Палений. За рік — 7 загальних зборів.

Головківка. Секретар — П. Гура.

Оситнянка (пошт. ст. Капітанівка). 150 членів. Засновник — вчитель Щербина, голова — вчитель Ів. Мазур. За рік — 2 загальні збори.

Северинівка. “Просвіта” заснована 22 червня 1917 р., 150 членів. Голова — священик У. Пашута, секретар — К. Волянська.

Чигирин, Софіївська площа, 16.

Баландино, Бандурове, Бірки, Боровиця, Вищі Верещаки, Голиково, Гущівка, Звенгород, Златополь, Кам’янка, Капітанівка, Кожарка, Косарі, Краснолісовка, Крилово, Кришки, Липово, Липянка, Листопадово, Медведівка, Мордва, Нечаївка, Нова Осота, Олександрівка, Омельгород, Оситнянка, Подорожнє, Пужліс, Рахач, Рацево, Соснівка, Ставидли, Стара Осота, Стримівка, Суботово, Телепино, Тимошівка, Триліси, Трушевці, Турія, Цвітна, Чаплисте, Янич, Янівка.

Не мали бібліотек-читалень такі “Просвіти”:

Київ

Київська українська громада. 11 вересня 1918 р. ухвалила рішення про перетворення на філію Київського товариства “Просвіта”.

Станція Київ Південно-Західної залізниці. “Просвіта” заснована у травні 1917 р., 98 членів. Голова — Оврам Павниця.

Товариство “Просвіта” при Київському клінічному військовому шпиталі. 43 члени. 16 січня 1919 р. клопотало про перетворення його на філію Київського товариства “Просвіта”.

Філія “Просвіти” в Київській конторі Народного банку. Члени т-ва: Д. Д. Скрипниченко, Е. Годзевич, Д. Крижановський, А. Заблоцький, М. Слободяник, С. Васілев, Я. Захаревич та ін.

Київська губернія

Бердичівський повіт

Білопілля. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 18 членів. Голова — начальник пошти Остапчук.

Васильківський повіт

Велика Мотовилівка. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 45 членів. За рік — три загальних збори.

Готецьке. “Просвіта” заснована 28 квітня 1917 р.

Сорокотачикове. “Просвіта” заснована у липні 1917 р., 43 члени. Голова — Горбань.

Бакумівка, Ксаверці, Памалівка, Петравка, Ржищев.

Звенигородський повіт

Кобринове (пошт. ст. Тальне). “Просвіта” заснована 1917 року, 134 члени. Голова — П. Мартинюк. За рік — 5 загальних зборів.

Козацьке. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 253 члени. Засновник — С. Крекотнева, голова — С. Кожин.

Лозоватка. “Просвіта” заснована 1914 року, 60 членів. Голова — І. Филиповський.

Петриківка (п.в. Калки). “Просвіта” заснована у серпні 1917 р., 39 членів. Голова — вчитель В. Кубанцев.

Звенигородка, Золотоноша на Херсонщині, Кальниболото, Пальчиківка, Ромейківка (пошт. ст. Катеринополь).

Канівський повіт

Межиріччя. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 110 членів. Голова — А. Ев. Василев. За рік — три загальні збори.

Київський повіт

Боярська Будаївка. “Просвіта” заснована у липні 1917 р., 47 членів. Голова — Ю. А. Войцеховський. За рік — три загальні збори.

Наливайківка. “Просвіта” заснована 4 грудня 1918 р. Голова — К. Білінський, писар — Н. Новоселицький, члени ради — П. Климчук, П. Головченко, К. Костенко. Інші члени товариства — Р. Клименко, Д. Голота, С. Булах, Мак. Ігнатенко, М. Швед, О. Булах, А. Чернишенко, Н. Чернишенко, А. Осадченко, А. Соломенко, В. Головченко. Вкладка — не менше 5 карб.

Янівка Ставянської волості. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 156 членів. Голова — С. Д. Дяків.

Витачів, Жорнівка.

Липовецький повіт

Дашів. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 56 членів. За рік — 5 загальних зборів. В. Хімерік — голова повітового земельного управління.

Андрушівка, Завалі, Зозів, Кожанка, Копела, Копієваті, Кошлана, Монастирище, Оратово (пошт. ст. Животов), Острожани, Теплин, Хринівка.

Радомисльський повіт

Коростишів. Д. Онищенко.

Теремці (пошт. ст. Чорнобиль).

Сквирський повіт

Вітівці (ст. Бровки). “Просвіта” заснована у серпні 1917 р., 50 членів. Заснував вчитель С. Кучер, голова — А. Рудич. За рік — 2 загальних збори.

Березняки, Вербів, Чернявська.

Таращанський повіт

Погреби.

Уманський повіт

Гекуча, Горювиця, Дмитрієвка, Попівка, Соколівка, Текуче, Умань (Нова), Шаулиха.

Черкаський повіт

Березняки. “Просвіта” заснована у грудні 1917 р. Діяльність припинена 1918-го через прихід більшовиків.

Чигиринський повіт

Несваткове. “Просвіта” заснована 1917 року, 50 членів. Заснували псаломщик Ф. Курінний та вчитель П. Самборський.

Івангород (ст. Фундукліївка), Ражін.

Подільська губернія

Гусятин. Гусятинське українське товариство “Просвіта після усунення Української Центральної Ради не мало жодного руху. Після усунення гетьманського уряду “Просвіта відродилася, але з малим числом членів, яким вдалося заснувати Народний дім у будинку колишнього цукрового складу поміщика.

Жолоби (Томашпіль). На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт до головної ради товариств “Просвіта від Томашполя і Жолобів була обрана Марія Юріївна Луцкевич.

Кам’янець-Подільський. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт до головної ради товариств “Просвіта від Кам’янця-Подільського був обраний Кость Солуха.

Могильне (Гайсинський повіт). Голова ради — Іван Мальований, член ради — Н. Гелета.

Нова Ушиця. Голова ради Ушицької повітової “Просвіти — Крівченко.

Северинівка (Літинський повіт). Голова ініціативної групи Іван Ковальчук.

Байківка, Бар, Бетенівка, Білоусівка, Біляни-Шаргородські, Бірзула ст., Богаків, Брацлав, Бурківці, Велика Мечетня, В. Савуставнівка, Вінниця (Микол. проспект, №70), Вінниця “Подільська, Вовковинці, Вороновиця, Гнівань, Голованівськ, Голосків, Городоське, Грузьке (Гайворонський повіт), Животів, Зарудинці, Калинівка, Канатківці (Лучин), Книжківці, Ковалівка, Козлів, Копайгород, Краснопілля, Кричанівка, Кукавка, Куниче, Курашівці, Летичівська, Літин, Лопатин, Лука-Немирівська, Луполове, Лучинець, Мала Кісниця, Могилів-Подільський, Немирів, Олестинці, Оринін, Польямпіль, Привороття, Проскурів, Радівці, Розношинці, Рубань, Савинці, Сальниця, Самчинці, Секретарка (п.в. В. Мечетна), Серби, Сліди, Снітків, Стрільченці (ст. Немирів), Тиврів, Тульчин, Чернівці, Ямпіль.

Продовження на стор. 6

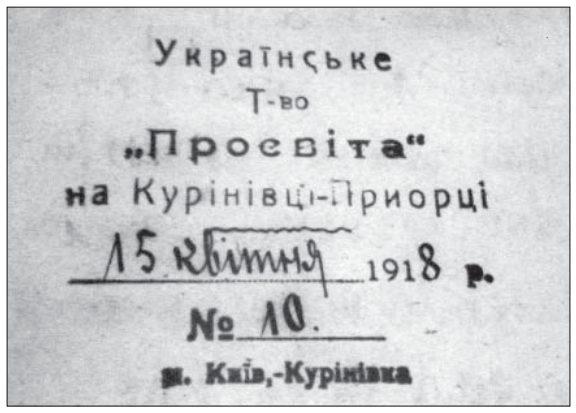

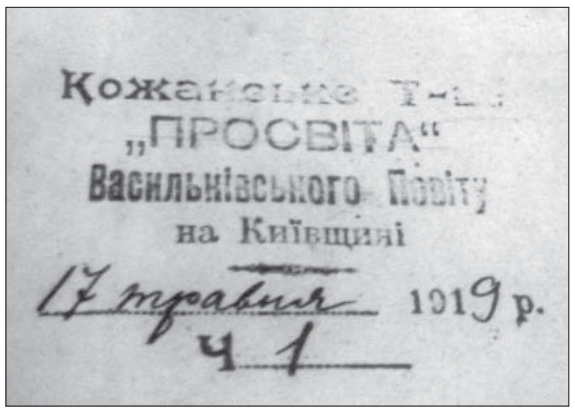

"Тільки віра в "Просвіту" дає надію, що рух український побільшає і зміцніє".
Симон Петлюра

Закінчення. Початок на стор. 4—5

«Просвіти» Соборної України

Харківська губернія

Була створена спілка "Просвіт" Слобожанщини. На першому Всеукраїнському з'їзді "Просвіт" від спілки виступив Власенко.

Богодухівський повіт

Костянтинівка. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 28 членів. Засновник — Савченко, голова — Костенкова. За рік — 12 загальних зборів.

Краснокутськ. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 86 членів. Голова — сільський учитель Зінченко. За рік — 12 загальних зборів.

Пархомівка. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 120 членів. Голова — Г. Мокровцев. За рік — два загальні збори.

Шарівка. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 60 членів. Голова — Василь Ємець. За рік — 5 загальних зборів.

Богодухівська, Калантаївська, Крисинська, Мурахівська, Полкова-Микитівка, Рублівська, Хрущово-Микитівська.

Валківський повіт

Валківська, Високопольська, Добропольська (ст. Мерчин Півд. зал.), Коломакська, Люботинська, Нікольсько-Камищоватська, Ново-Камишоватська, Ново-Мерчанська (ст. Мерчин), Олексіївська, Перекопська, Різуненківська (п.о. Коломак), Сніжківська, Старо-Водолажська, Старо-Мерчанська (ст. Мерчин), Шелестівка (п.о. Коломак), Шляхівська (п.о. Сніжковське)

Вовчанський повіт

Великий Бурлук. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 80 членів. Засновник — Ів. Сіренко, голова — Л. Бондаренко.

Вовчанськ. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 300 членів. Голова — вчитель Стороженко. За рік — 4 загальні збори.

Рубіжанське товариство "Просвіта" з укр. відділом.

Бакшеєвська, Біло-Колодізька, Верхнє-Салтівська, Ганопільська, Мартовська, Ново-Бурлуцька, Ново-Олександрівська, Охрімівська Волохівської вол., Петропавлівська, Романівська, Шиповате, Юрченківська.

Зміївський повіт

Андріївська, Балаклеївська, Бірчанська, Гуляй-Польська, Зміївська, Лозовенська, Таранівська, Чугуївська, Шелудьківська.

Ізюмський повіт

Бугаївка. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 178 членів. Голова — М. Скрипниченко. За рік — два загальні збори.

Ізюм. "Просвіта" заснована у березні 1917 р., 126 членів. Голова — Талавірк. За рік — 5 загальних зборів.

Левківське. "Просвіта" заснована у вересні 1917 р., 8 членів. Засновник — Кудімов, голова — М. Скрипник. За рік — 10 загальних зборів.

Славянське. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 85 членів. Засновник — М. Татарський, голова — М. Микитенко. За рік — 53 загальні збори.

Барвінківська.

Куп'янський повіт

Вільшана, Двурічна, Куп'янська, Куп'янська (ст. Пересічна С.-Дон. залізн.), Кутьківська.

Лебединський повіт

Аннінська (п.о. Терни), Бишкінська, Буймерська, Лебединська, Мало-Ворожбянська, Мало-Історопська (ст. Боромля Півд. зал., Романовський завод), Рябушківська, Тернівська, Чупахівська.

Охтирський повіт

Боромлі. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 89 членів. Засновник — Базилевський, голова — Л. Реподель. За рік — три загальні збори.

Котельва. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 250 членів. Голова — агр. Б. С. Лихопій. За рік — 8 загальних зборів.

Нижне-Веселівка Кириковської волості. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 62 члени. Засновник — Ф. Башин, голова — В. Бєлікова.

Білківська, Кириківська, Климентівська, Охтирська, Тростянецька, Хухрянська, Янківсько-Річська Кириковської волості.

Старобільський повіт

Старобільськ. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 75 членів. Голова — вч. гімназії Тихонович. За рік — один загальний збір.

Нещеретівка.

Сумський повіт

6 жовтня (за новим стилем) 1918 р. відбувся з'їзд "Просвіт" Сумщини.

Білопілля. 45 членів. Голова — мировий суддя Г. Чугаїв. За рік — три загальні збори.

Нижне-Сироватська, Сумська, Юнаківська.

Харківський повіт

Гиївка. "Просвіта" заснована у липні 1917 р., 72 члени. Засновник — О. Латишев, голова — П. Дейнеко. За рік — один загальний збір.

Мерефа. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 222 члени. Засновник — М. Лила, голова — Р. М. Ничипоренко. За рік — 7 загальних зборів.

Дмитро Багалій

Харків (Миколаївська площа). "Просвіта" заснована у червні 1917 р. Голова — проф. Дм. Багалій. За рік — два загальні збори.

Будянська, Велико-Данилівська, Вільшана, Григоровська, Двурічний Кут, Деркачівська, Жихорська (п.о. Покотиловка), Золочівська, Козаче-Лопанська, Коротичковка, Немишлянська, Основ'янська, Пересічанська, Південне, Пісочинська (Рижов Півд. зал.), Рокитнянська (Мерефа Півд. зал.), Харківська (телеграф), Харківська півд.-зах.

Полтавська губернія
Гадяцький повіт

Організована спілка "Просвіт".

Гадяч. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 110 членів. Голова — Ольга Петрівна Косач (Олена Пчілка). За рік — 6 загальних зборів.

Капустинці. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 150 членів. Голова — О. Діаконов. За рік — один загальний збір. Згідно з іншим документом, товариство "Просвіта" тут було засноване 15 травня 1917 р., а вже 26 травня перейменоване в "общество народного дома".

Поділки. "Просвіта" заснована 18 квітня 1917 р., 122 члени. Голова — Т. О. Кісіль. За рік — 4 загальні збори. Є книгозбірня.

Рашівка. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 127 членів. Засновник — Хв. Кобізкий, голова — вчитель Ів. Колдабов. За рік — 10 загальних зборів.

Стешевщина, хутір. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 54 члени. Голова — Г. Апостол. За рік — три загальні збори.

Хмільників. "Просвіта" заснована у вересні 1917 р., 50 членів. Голова — П. Кузьменко. За рік — три загальні збори.

Бірки, Вейрик, Липова Долина, Мельничанське, Петрівка, Підставки, Розбишівка, Русанівка, Сергієвське, Харківці, Ціпки, Шпишевщина (Гадяч).

Зіньківський повіт

Мала Павлівка. "Просвіта" заснована 4 липня 1917 р., 52 члени. Голова — І. Ф. Дейко, секретар — учитель І. Г. Кізько. 131 книжка, внесок — 50 коп.

Більське, Власівка, Ковалівка, Малі Будища.

Золотоніський повіт

Золотоніська повітова спілка "Просвіт" складається з 12 сільських і 13-ї Золотоніської міської "Просвіти". Є рада з 13 членів, по одному з кожної "Просвіти", а всіма справами керує правління з 5 осіб. Спілка утворена 10 вересня 1917 р. У повіті є ще близько 20 "Просвіт", але вони до спілки не пристали.

Богушкова Слобідка. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 150 членів. Засновник — Ф. Калашник, голова — Г. Романенко. За рік — два загальні збори.

Великі Хутори. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 157 членів. Засновник — вч. О. Пелипенко, голова — М. Рябоненко. За рік — два загальні збори.

Жовнине. "Просвіта" заснована у липні 1917 р., 131 член. Засновник — О. М. Немировськ., голова — Л. П. Тарановська. За рік — один загальний збір.

Золотоноша. "Просвіта" заснована у червні 1917 р. при видавництві, 220 членів. Голова — М. Злобинців. За рік — 14 загальних зборів. У серпні заснувала газету "Вісти з Просвіти".

Ліпляве. "Просвіта" заснована у липні 1917 р., 172 члени. Засновник — С. Литовченко, голова — К. Діденко. За рік — 20 загальних зборів.

Прохорівка. "Просвіта" заснована 26 липня 1917 р., 43 члени. Голова — Махт. Онерир. За рік — чотири загальні збори.

Білоусівка, Михайлівка.

Кобеляцький повіт

Бреусівка. "Просвіта" заснована 1917 р., 108 членів. Голова — К. Н. Бабенко. За рік — три загальні збори.

Гаймарівка. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 50 членів. Голова — вчителька Надія Стефанович. За рік — 4 загальні збори.

Кишенька. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 155 членів. Засновник — С. Бондаренко, голова — Е. Соломаха. За рік — 7 загальних зборів.

Кобеляки. "Просвіта" заснована у березні 1917 р., 614 членів. Засновник — Гладченко, голова — Сердюк.

Маячка. Маяцько-Горянська "Просвіта" заснована 23 травня 1917 р., 45 членів, книгозбірня, читальня.

Михайлівка — філія Маячківського т-ва "Просвіта".

Пригарівка (п. в. Козельщина). "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 90 членів. Голова — студ. А. А. Сокологорський. За рік — 3 загальні збори.

Ольга Косач

Ракунівка — філія Маячківського т-ва "Просвіта".

Юрки (Хорішки). "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 140 членів. Голова — вчитель Іван Цюпа. За рік — 8 загальних зборів.

Андріївка, Бескунівка, Бібашківці, Білики, Бутенки, Губарівка, Марківка (Ново-Санжар), Нехвороща, Санжарівка, Сокільська, Харошки, Царичанське, Шендіївка.

Костянтинградський повіт

Нехвороща. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 107 членів. Засновник — агроном С. Корчевський, голова — М. Шматко. За рік — три загальні збори.

Кичівці, Костянтинград, Мало-Перещепинське, Михайлівка, ст. Селищени, Циглерівка.

Кременчуцький повіт

Глобино. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 250 членів. Голова — вчитель С. Миронов.

Горби. "Просвіта" заснована у березні 1917 р., 180 членів. Засновник — В. Білик, голова — А. Козик. За рік — 4 загальні збори.

Келеберда. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 152 члени. Засновник — М. Лебідь, голова — А. Андріїв.

Олександрівка. "Просвіта" заснована 1917 р., 102 члени. Засновник — студент Костенко, голова — Іван Мнякенький. За рік — два загальні збори.

Пироги. "Просвіта" заснована у березні 1917 р., 194 члени. Засновник — вч. Г. Гордієнко, голова — вчитель О. Зеленський. За рік — 10 загальних зборів.

Биталове Озеро (Бетяговщина), В. Кринки, Василівка, Градизьке Городище, Кармазинівка, Кохнівка, Кременчук, Крива Руда, Манжелія, Манилівка, Недогарки, Омельник, Піски, Піщанські Хутори, Погреби, Потоки, Рублівка, Святилівка, Солониця.

Лохвицький повіт

Бербенці. "Просвіта" заснована у травні 1917 р., 100 членів. Голова — Ів. Ос. Корбаненко. За рік — 4 загальні збори.

Лазірки. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 100 членів. Голова — Мик. Максименко. За рік — 5 загальних зборів.

Литвинки, Лохвиці, Пісківське, Сенчансько-Переваєвське.

Лубенський повіт

Вовчок. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 182 члени. Засновник — М. Борейко, голова — О. Чужченко. За рік — 4 загальні збори.

Березоточа, Лубни, Лука, ст. Лазірки, Тишки, Яблунівка.

Миргородський повіт

18 червня 1917 р. створене бюро "Просвіт" Миргородського повіту. На 24 серпня в 25 "Просвітах" гуртувалося 2272 члени, читалень — 14, драматичних гуртків — 9, хорів — 5. На 1 вересня 1917 р. у повіті діяло 37 "Просвіт".

Комишна. "Просвіта" заснована у 1917 р., 145 членів. Голова — О. Вакула. За рік — шість загальних зборів.

Устивиця. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 350 членів. Голова — А. Лутай.

Великі Сорочинці, Матишівка, Шишаки, Яреськи.

Переяславський повіт

Баришполь. "Просвіта" заснована 3 квітня 1917 р., 125 членів. Засновник — студент П. Козловський, голова — Микола Кіриченко. За рік — 7 загальних зборів. Поділяється на три секції: бібліотечно-лекційну, театрально-концертну і дитячу, яка фактично не діє. Спочатку "Просвіта" містилася в приміщенні Вищої Початкової школи, а потім перейшла в найняте помешкання. Упорядкували бібліотеку, зібрали кошти на пам'ятник Т. Г. Шевченку.

Вороньків. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 56 членів. Засновник і голова — студент П. Козловський. За рік — 6 загальних зборів.

Дем'янці. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 77 членів. Голова — В. Е. Гордієнко. За рік — три загальні збори.

Іванківка — філія Баришпільської "Просвіти".

Малий Крупіль. П. А. Берко.

Морозівка. "Просвіта" заснована 1 січня 1918 р., 243 члени. Голова — Іван Євстафіїв Гайовий. Відкрито бібліотеку і читальню, проводилися лекції, спектаклі. 16 січня 1919 р. було 87 членів, головою був Федір Степанович Лисенко, секретарем — Митрофан Йосипович Лопата.

Пристроми. "Просвіта" заснована у червні 1917 р., 54 члени. Голова — П. Гр. Свириденко. За рік — один загальний збір.

Семенівка. "Просвіта" заснована у квітні 1917 р., 113 членів. Засновник — Ів. Кісіль, голова — Корній Кісіль. За рік — один загальний збір.

Скопці. "Просвіта" заснована у травні 1917 р., 80 членів. Засновник — Г. Мироненко, голова — Клименко.

Баришовське, Березанське, Войнинське, Денисовка, Козловка, Маріновське, П. Вергунівка, П. Янінковське, Переяслав, Помокельське, Старовське, Хоціковське.

Пирятинський повіт

Харьківці. "Просвіта" заснована у 1917 р., 180 членів. Голова — М. Ів. Сенгило. За рік — 4 загальні збори.

Яготин. Голова — І. П. Ходолій.

Бирловка, Пирятин.

Полтавський повіт

Павленки (Полтава). "Просвіта" заснована у 23 квітня 1917 р., на 1 липня — 106 членів. Голова — директор школи А. Романіка. За рік — 3 загальні збори. "Просвіта" користується помешканням в церковному будинку на Павленківській площі №13. Просвітянський хор організовано заходом члена товариства Г. П. Коропова за допомогою П. С. Пащенка.

Піщане. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 149 членів. Голова — Мик. Лихварь. За рік — 5 загальних зборів.

Полтава. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від цього товариства виступив і був обраний до президії Гр. Коваленко, а до головної ради товариств “Просвіта” обрали Федора Івановича Кайківського.

Диканька, Первозванівка, Решетилівка, Старо-Санжарівка.

Прилуцький повіт

Вейсбахівка. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 91 член. Голова — Т. Могика. За рік — три загальні збори.

Ладан. “Просвіта” заснована у травні 1917 р., 70 членів. Голова — М. Шалеро. За рік — три загальні збори.

Переволочне. “Просвіта” заснована у червні 1917 р., 120 членів. Засновник — Г. Ревуць, голова — Ів. Подольський. За рік — 5 загальних зборів.

Прилуки. “Просвіта” заснована 13 березня 1917 р., 200 членів, народний дім, при ньому — народна читальня. Голова — Володимир Кісловський. Комісії: народного дому, позашкільної освіти, книжна, видавнича, театральна.

Рудівка. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 111 членів. Голова — вчителька Ол. Новицька. За рік — два загальні збори.

Сокиринці. “Просвіта” заснована 16 липня 1917 р., 76 членів. Голова і секретар ради — П. Майстренко.

Срібне. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 220 членів. Засновник П. Щербина, голова — С. Мельник. За рік — 4 загальні збори.

Олексинці, Охіньки, Савинці, Турівка.

Роменський повіт

Відбувся Роменський повітовий з’їзд “Просвіт”. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від нього виступив Д. Зацаринський.

Ведмеже. “Просвіта” заснована 1917 р., 168 членів. Засновник — Ів. Г. Бойко, голова — Іл. Тимошенко. За рік — 5 загальних зборів.

Вовківці. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 81 член. Засновник — Ів. Зацаринний, голова — вч. Г. Салій. За рік — 6 загальних зборів.

Овлаші. 77 членів. Засновник — С. Циганенко, голова — Юр. Світлиників.

Ромни. “Просвіта” заснована у березні 1917 р., 300 членів. Голова — М. Івченко. За рік — три загальні збори.

Перекописька, Плавинище, Томашівка.

Хорольський повіт

Спілка просвітніх товариств Хорольського повіту створена на з’їзді, скликаному з ініціативи Хорольської “Просвіти” 20 серпня 1917 р., за участю 8 товариств. 17 вересня — другий з’їзд.

Білоцерківка. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 100 членів. Голова — вчителька Самсонова. За рік — 5 загальних зборів. Має книгозбірню і читальню.

Веселий Наділ. “Просвіта” заснована 9 травня 1917 р., 40 членів у 1917 р., 50 членів у 1918-му. Голова — столяр С. Мирський. За рік — 7 загальних зборів.

Горошине. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р. Голова — Ол. Тр. Борис. За рік — 63 загальні збори.

Криворудське. Є драматичний гурток і дитячий драмгурток.

Оболонь. “Просвіта” заснована у серпні 1917 р., 154 члени.

Остап’є. “Просвіта” заснована першою в повіті (1917 р.).

Панівка. “Просвіта” заснована 28 травня 1917 р., 36 членів у 1917 р., 40 членів у 1918-му. Засновник — Ів. Гомон, голова — Ф. Вакуленко. Книгозбірня, 250 книг.

Рокита. “Просвіта” заснована у вересні 1917 р., 46 членів. Засновник — Я. Капустянський, голова — Н. Винниченко. За рік — 5 загальних зборів.

Семенівка. Товариство “Просвіта” засноване в пам’ять Леоніда Глібова 29 грудня 1918 р. Голова — Іван Капустлиський.

Софинське. “Просвіта” заснована у квітні 1917 р., 70 членів у 1917 р., 41 член у 1918-му. Засновник — Н. Щук, голова — Г. Шевельов. За рік — два загальні збори. У селі з 1905 року діяла читальня, 230 книг.

Хільковка. “Просвіта” заснована у листопаді 1917 р., 96 членів. Голова — Лідія Грицакова. За рік — одні загальні збори.

Хорол. Товариство “Просвіта” пам’яти Т. Г. Шевченка.

Богданівка, Бутівці, Н.-Іванівське, Подолянське, Радивонівка, Роплянське.

Волинська губернія

Житомир. Товариство “Волинська “Просвіта” після заборони знову розпочало працю 7 березня 1917 р., понад 400 членів. Голова — Іван Смирнов. Секції: книгарська, артистична, агітаційна, лекційна, шкільна. Мешкає тимчасово в будинку губернського правління по вул. Великій Бердичівській, 10; поштова адреса — Житомир, поштова скринька 83.

Бердичів, Городок, Ківерці, Коростень, Кременець, Народичі, Новоград-Волинський, Острог, Раковщина, Сарни, Старокостянтинів, Чуднів, Янушів.

Катеринославська губернія
Бахмутський повіт

Вознесенський Рудник. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від цього товариства виступив В. Сніжко.

Андрієвка, Байракський Рудник, Бахмут, Верхнє-Донецький содовий завод, Горлівка, Єнакієве, Луполянка, Петрівка №1, Попасна, Радник (Бахмутська Сіль), Ртутний Рудник, ст. Микитівка, Юзівка.

Верхнє-Дніпровський повіт

Комісарівка. Філія Катеринославської “Просвіти” заснована 31 березня 1917 р., 45 членів. Перший загальний збір, на якому обрано раду і ревізійну комісію, відбувся 16 квітня 1917 р. Невеличка бібліотека, провели два концерти місцевого кобзаря Кучеренка. П. Галченко.

Кривий Ріг. Голова — Є. Статіва.

Верхнє-Дніпровськ, Ганнівка, Деріївка, Дніпровські Кам’янці, Дубова Балка, Куцеволівка, Михайлівка, Саксагань, Успенка, Шмакова Копальня.

Катеринославський повіт

Дієвка. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від імені цього товариства виступив Іван Рибченко.

Катеринослав (Поліщ. в. 59). На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” до головної ради товариств “Просвіта” від Катеринослава був обраний Пилип Щукин.

Августинівка, Анан’єво, Вознесенський Рудник, Запорожська Кам’янка, Кинь Грусть, Лиманське, Микитівка, Нікополь, Новий Кодак, Перещепина, Ремесл. Сагайдачний, Романкове, Старий Кодак, Сурсько-Михайлівка.

Маріупольський повіт

Карлівка, Маріуполь, Покровка, Сартана.

Новомосковський повіт

Гупалівка, Дмухайлівка, Знам’янка, Кам’янка, Катеринославська пов., Мануйлівка, Миколаївка, Новомосковськ, Одинківка, Перещепина, Петрикієвка, Підгородня, Шульгівка.

Олександрівський повіт

Царекостянтинівка. 47 членів. Голова — Яків Божко, заступник голови — Прокоп Палій, писар — Настя Даниленко, скарбник — Іван Голота.

В. Буєраки, Варварівка, Вид. Кам’янці, Воскресінка, Григорівка (Кривий Ріг), Гуляйполе, Кінські Роздори, Краснопіллє, Олександрівськ, Покровське, Хведорівка.

Павлоградський повіт

Близнюки, Богуслав, Булахівка, В’язівка, Васильківка, Дмитрівка, Добровілля, Домаха, Кохівка, Краснопавлівка, Криштопівка, Лозова, Лозова Павлівська, Мар’ївка, Марієнталь, Межиріч, Миколаївка, Мирнівка, Новопавлівка, Олександрівка, Орипки, Павлоград, Панютине, Первозванівка, Петро-Павлівка, Рудаївка, Славгород, ст. Черноглазівка, Фоздари, Хароше, Царедарівка, Юр’ївка.

Слав’яносербський повіт

У повіті 9 “Просвіт”.

Варваропольє. Голова — М. Черненко.

Луганськ. “Просвіта” заснована 16 квітня 1917 р. Секції: артистично-музична, лекційна, бібліотечна, агітаційна. Проводить вистави, є книгозбірня, курси, агітаційна школа. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від Луганської “Просвіти”виступив Вовченко.

Іванівка, Кадіївка, Лозова-Павлівка, Миколаївці (Кадіївка), Олексієвка.

Херсонська губернія
Єлисаветградський повіт

Воєводське, Вознесенське, Володимирівка, Воронівка, Грузське, Добровеличковка, Іванівка, Кальниболото, Компанієвка, Липняжка, Лиса Гора, Ново-Лутківка, Пісчаний Брод, Семенівка, Хмілів.

Одеський повіт

Одеса (Троїцька, 54). На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від одеської військової ради і “Просвіти” виступив Д. Луценко.

Березівка, Маякове, Новий Севастопіль.

Олександрійський повіт

Олександрія. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” до головної ради товариств “Просвіта” від Олександрії було обрано Петра Залевського.

Гурівка, Диківка, Дмитрівка, Єлизаветградка, Інгульськ, Корсунівка, Косівка, Куколівка, Ново-Андріївка, Онуфріївка, Плотниківка, Софіївка, ст. Долинська, Цибулів.

Херсонський повіт

Батурино, Бердноватий (пос.), Восупаки, Кам’янка, Миколаїв (Московська, 8), Новий Буг, Херсон (Ришельє в.), Широке.

Чернігівська губернія

Великий Крупіль. Голова — М. Бабка.

Городня. Крупенік.

Берестовець, Бинки (ст. Алтиновка), Борзна, Британи, Весела Семенівка, Волинка, Вороньки, Гайворон, Дарниця, Дептівка, Дмитрівка, Добратов, Долинське, Змітнів, Клинці, Комарівка, Конотоп, Мало-Самбір, Новгород-Сіверський, Новомлинськ, Оглав, Олешня, Остер, Перелюб, Підлипне, Плиски (станція), Попівка, Світильня, Седнів, Семенівка, Середина Буда, Соснівка, Ченчики, Чернігів, Шаповалівка, Шостка.

Козелецький повіт

Бобровиця, Кобижча, Козелець, Лихолітки, Нова Басань, Чемер, Шаповалівка, Ярославка.

Ніжинський повіт

Вербівська “Просвіта” у м. Носівка. Голова — Касян (1918 р.).

Ніжин (Козача в., 3). “Просвіта” заснована ще до революції переважно учнями Ніжинської однокласної гімназії, 350 членів. Міститься у волості. Має 2000 книжок і 1650 читачів. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” до головної ради товариств “Просвіта” від Ніжина був обраний Л. Івануха.

Вейсбахівка, Вересоч, Верклієвка, Воротаївка, Дрімайлівка, Дроздівка, Липів Ріг, Монастирище, Носівка, Орлівка, Почекиної х. (с. Безугловка), Селище, Терешківка, Хвилівка.

Таврійська губернія

Євпаторія, Керч, Мелітополь, Олешки, Севастопіль, Сімферопіль, Феодосія, Чалбаси, Ялта.

Бердянський повіт

Українських органів у повіті, окрім “Просвіт” немає, але й вони виявляють мало активності через брак свідомих громадян.

Бердянськ. Перший голова “Просвіти” повітовий шкільний комісар Ю. Тищенко. З ініціативи Тищенка земство постановило відкрити місячні курси для вчителів. У комісію по організації курсів увійшли 4 особи від “Просвіти”, зокрема, Олійник і Курочкин. Мову викладав нинішній голова “Просвіти” В. Олійник, учитель гімназії. Рада “Просвіти” дбала про відкриття школи у м. Бердянську. Активіст — Юхим Гавриленко. Поштова адреса: м. Бердянськ, Лазаревська вул., б. Лютеранської школи.

Ново-Троїцьке Софіївської волості — філія Бердянської “Просвіти”.

Оріхів — філія Бердянської “Просвіти”.

Петро-Павлівка (культурно-просвітнє товариство “Зіронька”).

Андріївка, Вел. Токмак, Попівка, Преслав, Чернигівка.

Кубань

Катеринівська станиця. “Просвіта” заснована 21 травня 1917 р., 131 член. Засновники: Михайло Василенко, Дмитро Шаманський, Борис Неврлі, Теодор Кацко, Марко Косуля. Голова — Д. Шаманський, писар — Борис Неврлі. Членський внесок — 1 р.

Катеринодар. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” до головної ради товариств “Просвіта” від Катеринодара був обраний Іван Семенович Бродовський.

Аршавір, Ахтирська станиця, Новомінська станиця, Пашківська станиця, Пластунівська станиця, Старокорсунська станиця, Старолешківська станиця, Успенка, Царсько-Дарськ.

Курська губернія

Коров’яківка, Рильський повіт. “Просвіта” заснована 2 червня 1917 р., 98 членів, книгозбірня-читальня.

Рильськ. 150 членів. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від цього товариства виступив Андрій Попов.

Білгород (залізнична школа), Глушківка, Миропольське, Томарівка.

Воронізька губернія

Вороніж. З проханням про заснування “Просвіти” звернулися 30 березня 1917 р.

Колобілківське Острогозького повіту (ст. Євдаково), Острогозьк (вул. Тев’яшовська, 29), Пухов’яжське Острогозького повіту, Уразів.

Тульська губернія

Судаківський чугуноплавильний завод. “Просвіта” заснована 2 серпня 1917 р.

Чорномор’є

Грачовка хутір Троїцької волості Ставропольської губернії. “Просвіта” заснована 1 жовтня 1917 р.

Геленджик.

Кавказ

Абазинсько-Ізмайлівська, Єлизаветполь, Кутаїс, Нижне-Миколаївка, Сочі.

Сибір

На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” від 59-го Сибірського стрілецького полку виступив Янчук.

Владивосток, Нікольсько-Уссурійськ, Томськ, Харбін.

Донщина

На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” до головної ради товариств “Просвіта” від Донщини був обраний Хведір Волошенко з Олексієво-Леоново.

Іловайське, Ростов (вул. Ярмоловина, 74), Синяківський гірничий район, Чистяково, Чупковський рудник.

Бессарабія

Кишинів. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” до головної ради товариств “Просвіта” від Кишинева був обраний Шевченко.

Кілія.

Білорусь

Берестейщина. Лупинецький повіт. На першому Всеукраїнському з’їзді “Просвіт” до головної ради товариств “Просвіта” від Лупинецького повіту був обраний Іван Євдокимович Приходько.

Мозир. Кривицький-Стротонович просив відкрити у місті українське товариство “Просвіта”. Товариство засноване 28 квітня 1918 р. Голова — Микола Миколайович Босенко.

Фінляндія

Гельсінгфорс. Українське товариство “Просвіта” засноване 31 серпня 1917 р., 133 члени. Товариство відкрило читальню, книгозбірню, заснувало агітаційно-просвітні курси. Мали відкритися філії на пароплавах і у місцевих військових частинах.

1919 року діяло 89 філій “Просвіти” на Галичині. Їхній перелік наведено в книжці “Просвіта”: історія та сучасність” (К., 1998, с. 40—43). Також Київська “Просвіта” листувалася з “Просвітою” м. Кошице. Загалом “Просвіт” в українських губерніях — 1088, разом у списку — 1132.

Підготував **Євген БУКЕТ**
за матеріалами ДАКО

Наталія БУЛАЄВСЬКА,
заступник голови ради Київської обласної організації Українського товариства охорони пам’яток історії та культури, заслужений працівник культури України, лауреат премії ім. академіка П. Тронька

Митець багатогранних талантів — творець Троїцького собору в Яготині

Торік виповнилося 260 років від дня народження Миколи Олександровича Львова — людини багатогранних талантів. За його проектом на замовлення графа Кирила Розумовського, останнього гетьмана України, споруджено у 1795—1800 роках у Яготині Троїцький собор. Славився він далеко за межами міста. Вражала його висота. Побудований у формі ротонди, приваблював ззовні. Неймовірно чудово був оздоблений його інтер’єр. А дзвони з вежі-дзвіниці долинали навіть до сіл Сулимівки і Фарбованого за 15—20 кілометрів. Удостоївся собор потрапити навіть на сторінки творів Тараса Григоровича Шевченка.

У Яготині, що на Київщині, з нагоди ювілею М. О. Львова відбулася науково-практична конференція “Митець багатогранних талантів — творець Троїцького собору в Яготині”.

Автор проекту церкви у Яготині Микола Олександрович Львов — людина надзвичайних обдарувань. Енциклопедія Брокгауза і Єфрона зазначає, що він “письменник і громадський діяч”, додаючи, що, перебуваючи на службі в Ізмайловському полку, займався живописом і архітектурою, за дорученням імператриці виготовив рисунок Володимирського ордена і плани кількох церков. А був він ще теоретиком архітектури, графіком, творцем садів і парків, мистецтвознавцем, фольклористом, дослідником старожитностей, археологом, драматургом і перекладачем, геологом, хіміком, інженером, механіком, винахідником, дипломатом...

Але найбільшим його покликанням була архітектура. М. О. Львову відводиться навіть “особливе місце” в архітектурі російського класицизму.

Тож коли і де з’явився такий талант?

Тривалий час роком народження називався 1751-й, а днем — 4 березня або 4 травня за старим стилем. Але у вступній статті до збірника матеріалів науково-практичної конференції “Микола Львов: минуле і сучасність”, яка відбулася у Санкт-Петербурзі 2005 року, повідомлено, що 2001 року в метричній книзі Миколаївської церкви с. Арпачово виявлений запис про народження Миколи Олександровича Львова 1753 року 4 травня за старим стилем. Місце народження село Нікольсько-Черенчиці Новоторзького повіту Тверської губернії (нині Тверська область Російської Федерації). Рід Львових давній, з XIV ст. Львови служили князям Тверським.

Предок Борис Пимонович Львов отримав маєток у Новоторзькому повіті поблизу Торжка за службу під час війни з Польщею і Туреччиною. Дід Петро Семенович залишив своїм синам Петру і Миколі маєток в Арпачово, а Олександру — Черенчиці.

Микола Львов залишив після себе низку споруд і храмів в Україні. І передусім це Троїцький собор у Яготині. А ще, як йдеться у “Краєзнавчих нарисах до словника зодчих Київщини” Олени Бреяк, виданих обласним Центром охорони і наукових досліджень пам’яток культурної спадщини управління культури Київської облдержадміністрації 2010 р., “дослідники творчості архітекторів XVIII ст. висловлюють думку, що, можливо, і Годегард, і Менелас будували садибу Розумовських за проектом М. О. Львова, відомим своїми чудовими палацовими комплексами”.

Такої ж думки були і автори історичної довідки “Архітектурний комплекс кінця XVIII—початку XIX століття у м. Яготині” Спеціальної науково-виробничої майстерні Українського товариства охорони пам’яток історії та культури ще 1982 року. А саме: “Дослідники А. К. Андрєєв, М. Б. Будиліна, О. І. Брайцева, А. М. Варламова, Н. І. Нікуліна вважають ймовірним автором ансамблю М. О. Львова універсально обдаровану людину (архітектора, інженера, поета, вченого), у команді якого 18 років служив А. Менелас. У Менеласа після смерті Львова (1803 р.) залишились креслення архітектора.

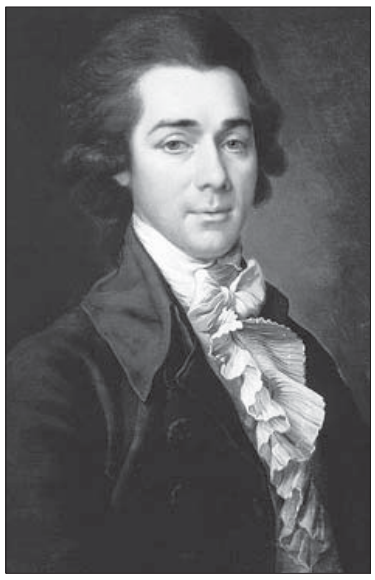

Микола Львов

На користь авторства М. Львова — його вірність палладіанським традиціям і, у той же час, постійна і невтомна праця над створенням нових архітектурних форм”.

Львову належать також проекти павільйону в парку “Олександрія” у Білій Церкві. Надто важливим для нас є і той факт, що знаменита Миколаївська церква у Диканці на Полтавщині, котра має стосунок до біографії Миколи Васильовича Гоголя, теж споруджена за проектом М. О. Львова. У цій церкві була чудотворна ікона святителя Миколая, яку називають Диканською. Незадовго до народження сина мати Гоголя, Марія Іванівна, дала обітницю перед чудотворним образом: якщо буде у неї син, назвати його Миколою. За словами сестри Гоголя Ольги Василівни, брат її любив згадувати, чому його нарекли Миколою.

Поетично описав момент відвідання матір’ю Миколи Гоголя Миколаївської церкви Олесь Гончар: “Неподалік від славетних дубів біліє на узліссі плавними своїми формами Миколаївська церква, її побудували ще у 1794 році, і оскільки її виникнення було пов’язане з легендами про різноманітні дива, про те, що йде тут від землі якась сила, яка здатна зцілювати калік, виганяти хвороби, тож люди з усіх усюд тягнулися сюди в пошуках полегшення для тіла і душі. Стояла тут, перед цим, вирізаним з мореного дуба іконостасом, і молода білолиця жінка з Янівщини — мати Гоголя. Налякана смертю двох раніше народжених дітей, молода мати вимолювала тут долю для свого очікуваного сина, так що звідси, можна вважати, і починаються уже ті самі гоголівські краї, що надали йому образи і сили на велику творчість”.

І саме Олесь Гончар один із перших подав голос за збереження соборів та ініціював створення Комісії з відтворення визначних пам’яток історії та культури при Президентові України.

У зв’язку з цим у 1995—1996 роках вийшло кілька Указів Президента України Л. Д. Кучми. А 12 червня 1996 р. був підписаний Указ і про створення Всеукраїнського Фонду відтворення видатних пам’яток історико-архітектурної спадщини ім. Олеся Гончара. Згідно з Указами, Комісію з питань відтворення видатних пам’яток історії та культури при Президентові України і Фонд доручалося очолити академіку Петру Тимофійовичу Троньку, який опікувався, аби велична пам’ятка архітектора Миколи Львова — Троїцька церква у Яготині — була відтворена. Нині Фонд очолює Роланд Тарасович Франко — гідний нащадок геніального Івана Яковича Франка, його наймолодший онук. Роланд Франко, а також виконавчий директор Валентина Михайлівна Іршенко не полишають турботи про цей важливий об’єкт. Лише за останні два роки вони перерахували на відтворення собору 115 тис. гривень. Сума немала як для громадської організації.

В історію України славно вписується ім’я Миколи Олександровича Львова і завдяки його українським друзям. І тут, у Яготині, та ще й у період підготовки до 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка першим слід назвати поета і патріота Василя Васильовича Капніста (1768—1851), родом із с. Обухівки, нині Полтавської області. Адже один із двох його синів-декабристів — Олексій запросив Т. Г. Шевченка відвідати це чудове місто.

Під час конференції виступає Роланд Франко

В. Капніст відомий як автор “Оды на рабство”, яку написав, протестуючи проти Указу Катерини II від 3 травня 1783 року, котрим в Україні закріпачувалися селяни. Тому Микола Олександрович іноді називав свого друга Ваською Пугачовим. Дружба їхня зміцніла і завдяки родинним зв’язкам: Олександра, сестра дружини Львова Марії, стала дружиною В. В. Капніста.

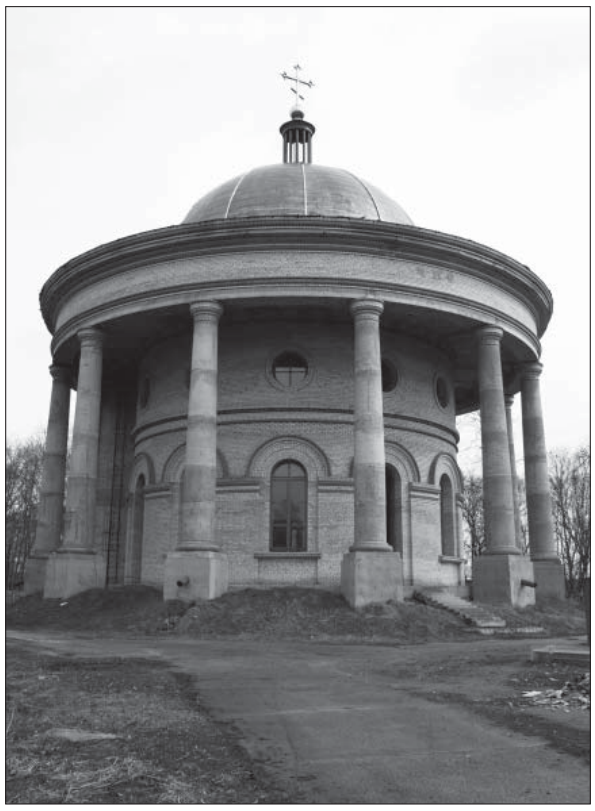

Собор у Яготині (сучасний вигляд)

Серед найщиріших друзів Львова був письменник, перекладач, дипломат, академік Російської академії наук, онук гетьмана Лівобережної України Данила Павловича Апостола **Іван Матвійович Муравйов** (1768—1851), котрий з 1801 року носив прізвище **Муравйов-Апостол.** Він батько декабристів Матвія, Сергія та Іполита. Сергій Муравйов-Апостол разом із Бестужевим-Рюміним очолював Васильківську управу й очолював повстання Чернігівського полку на Київщині. Був він серед п’яти керівників-декабристів, засуджених до найвищої міри покарання. А могила наймолодшого брата Іполита Муравйова-Апостола, якому було лишень 19 років, залишилася навічно на Київщині у Трилісах Фастівського району.

І Капніст, і Муравйов, видатні літератори того часу, входили до гуртка Гаврила Романовича Державіна, душею якого був Микола Львов. А Олена Георгіївна Мілюгіна до цього списку видатних українців, котрі в різні роки входили до львівсько-державінської співдружності, додає художників **Дмитра Григоровича Левицького** (1735, Київ—1822, Петербург) та **Володимира Лукича Боровиковського** (1757—1825), який жив і працював у Миргороді, а з 1788 р. поселився у Петербурзі, та композитора, педагога, хорового диригента **Дмитра Степановича Бортнянського** (1751, Глухів—1825, Петербург).

Зустрівся на творчому шляху М. О. Львова ще один знаменитий українець, який розпізнав його різнобічні обдаровання, передусім архітектурні, і всіляко сприяв їх розвитку. Це був **Олександр Андрійович Безбородько** (березень 1747, Глухів—квітень 1799, Петербург) — видатний державний діяч, дипломат, людина виняткових здібностей. Він перший порекомендував М. О. Львова для проектування собору в Могилеві, доручив йому спорудження нового столичного поштамту. І не обійшлося без того, щоб він не заохочував талановитого друга працювати над проектом Троїцького собору в Яготині.

До щирих друзів і шанувальників яскравого таланту Львова вже у наш час долучився поет і науковець (кандидат технічних наук), раціоналізатор і винахідник **Василь Олександрович Точковий.** Це він виплекав і викликав до життя майже нездійсненну мрію — повернути рідному Яготину знищене у сумнозвісні 30-ті роки XX століття творіння видатного зодчого — дивовижний храм, котрий уособлює красу і духовність.

Заслухавши наукові доповіді і повідомлення, присвячені 260-річчю від дня народження М. О. Львова, учасники науково-практичної конференції рекомендують у рік 200-річчя від дня народження Т. Г. Шевченка встановити пам’ятну дошку на соборі, зазначивши, що Троїцький храм, споруджений 1795—1800 роках за проектом визначного російського архітектора М. О. Львова на замовлення графа Кирила Розумовського, останнього гетьмана України, по-варварському був знищений 1936 року. Відновлений упродовж 1994—2014 років; перейменувати площу Танкістів на Соборну і одну з новоутворених вулиць у Яготині назвати на честь автора Троїцького собору М. О. Львова; звернутися з проханням до всіх небайдужих завершити відбудову Собору, змальованого Тарасом Шевченком, котра триває майже 20 років; враховуючи значення Яготина, пов’язаного з визначними особистостями, багатою історико-культурною спадщиною і наявністю музеїв світового значення, просити управління культури, національностей і релігій обласної державної адміністрації надіслати подання на ім’я міністра культури, національностей і релігій України про формування Яготинського державного історико-культурного заповідника.

“У час протистояння саме музика здатна об’єднувати людей”.

У Києві звучатиме «Золота флейта України»

Олександра ТИМОЩУК,
кандидат мистецтвознавства

У час запеклих протистоянь саме музика здатна змусити людей забути про кривавий розвиток подій. Особливо якщо вона лунає у виконанні “Золотої флейти України”, заслуженого артиста Юрія ШУТКА. Адже це — єдиний музикант у країні, який грає на унікальному інструменті, зробленому із золота.

Флейтист, соліст Національної філармонії України Юрій Шутко 23 лютого виконає низку творів різних епох: від шедеврів великих німецьких майстрів бароко Й. С. Баха, Г. Ф. Генделя до музики пізньоромантичного стилю французького композитора XIX століття С. Франка. Усіх цих геніїв поєднує любов до величного інструмента — органа, що позначилося на музиці їхніх камерно-інструментальних композицій. Зокрема й сонатах для флейти.

Цікаво, що за часів Баха та Генделя цей духовий інструмент був не надто схожий на сучасний, оскільки виготовлявся з чорного (ебенового) дерева, а не металу та не мав клапанів. Замість них на корпусі містилися отвори, які музикант під час гри затуляв пальцями. Відтак барочна флейта, яка була дуже популярною при дворі прусського короля — вправного флейтиста Фрідріха II, не мала надто широкого діапазону звучання і в неї були досить обмежені технічні можливості. Попри це, сонати Генделя, а особливо Баха для цього інструмента були оснащені великим розмаїттям нюансів та яскравою палітрою звучання.

Ці великі композитори наділили флейту світлим і шляхетним тоном органа, гнучким звучанням скрипки та експресією людського голосу, підштовхуючи її зовнішній вигляд до еволюціонування, яке дуже стрімко відбувалося у XVIII столітті. І ось чому.

— Спершу французькі майстри, зокрема Оттетер, додали до шести пальцевих отворів флейти клапани для виконання повного хроматичного звукоряду. Таким чином, поперечна флейта отримала експресивніше звучання і високі технічні можливості, — розповідає Юрій Шутко, який є і дослідником розвитку флейтового мистецтва. — Досконалості їй надав видатний німецький флейтист-віртуоз та інструментальний майстер Теобальд Бьом, який 1847 року запатентував свою систему розташування клапанів, що діє й нині. Тож не дивно, що вже через 150 років, коли флейта закріпила свою остаточну форму та механічне оснащення, ставши найвіртуознішою серед духових інструментів, найвидатніший після Баха французький композитор-органіст і знаний автор симфонічних, фортепіанних і камерних творів Франк подарував світові сонату, головну партію якої можна виконувати і на скрипці, і на флейті.

Цей твір, написаний в останні роки його життя, глибокий за змістом і тематичним матеріалом. Він сповнений інтонаціями романтичного пориву та тонкого ліризму. Розгорнута партія фортепіано, яку виконуватиме заслужений артист України, професор Національної музичної академії ім. П. І. Чайковського Юрій Кот, здатна конкурувати за можливість вийти на перший план, унаслідок чого утворюється жвавий діалог між виконавцями.

Віртуозний, феєричний, помпезний твір австрійського композитора Й. Н. Гуммеля “Велике рондо”. Його автор свого часу навчався у В. А. Моцарта, а також Й. Гайдна та навіть А. Сальєрі. Він товаришував із Бетховеном та Шубертом. Проте сьогодні його твори не надто популярні серед українських музикантів. У дечому через надмірне фактурне та технічне навантаження, яке потребує від виконавців неабиякої вправності пальців, художнього смаку та витривалості.

— Завдяки унікальності мого інструмента, відлитого із золота, який дозволяє видобувати динамічне звучання, за тембром наближене до скрипки, а також сміливій французькій манері гри на ньому, яка на відміну від скутої німецької традиції дає змогу передати усю палітру барв віртуозної музики, вдасться відтворити яскраву музичну картину “Великого рондо” Гуммеля, яке виконуватиметься на великій сцені України уперше, — додає Юрій Шутко.

Перлиною вечора стане соната для скрипки (флейти) та чембало (фортепіано) українського композитора Максима Березовського. Це його найвідоміший інструментальний твір, створений у Пізі. Рукопис цієї сонати зберігався у Паризькій національній бібліотеці. Його розшифрував професор НМАУ ім. П. І. Чайковського композитор М. Степаненко. Сонату видали 1983 року. За стилем написання вона наближається до музики віденських класиків, через що М. Березовського ще називають “українським Моцартом”.

Програма концерту дібрана так, щоб кожен слухач зміг не лише отримати насолоду від майстерного виконання найвідоміших шедеврів музичної класики, а й оцінити неперевершене звучання флейти від епохи бароко до високого романтизму.

Вітаємо лауреатів!

Георгій ЛУК’ЯНЧУК

У столичному будинку НСПУ в рамках Всеукраїнського поетичного фестивалю вручили дипломи лауреатам премії Якова Гальчевського. Серед достойників — голова Київського товариства політв’язнів і жертв репресій, організатор багаторічних експедицій у Сандармох і Соловки Григорій Куценко, народний депутат України Олесь Доній, письменники брати Капранови. Лауреати відомі українцям своєю громадською позицією, багаторічною діяльністю, направленою на зміцнення державності України, відстоювання демократичних свобод і прав людини в нашій країні та діяльністю з українізації в різних сферах суспільного життя. Вручали дипломи громадські діячі Богдан Теленько та Сергій Пантюк.

***

Журі визначило нових лауреатів премії ім. Дмитра Нитченка. Це Юрій Антипович — письменник і журналіст (Полтава), Віктор Баранов — голова НСПУ, головний редактор журналу “Київ”, Володимир Науменко — головний редактор журналу “Березіль”.

Цю премію заснувала Ліга українських меценатів і родина світлої пам’яті Дмитра Нитченка, який був на “зеленому континенті” (так називають Австралію) цілою культурно-освітньою інституцією.

Дмитро Нитченко — організатор культурного, літературного, освітнього життя тамтешніх українців після Другої світової війни. Він був прозаїком, поетом, критиком, публіцистом, дитячим письменником, видавцем і меценатом.

Присуджується премія за оборону українського друкованого слова. Поміж лауреатів минулих літ — відомі журналісти, видавці, літературні критики, бібліотекарі.

Прес-служба
Ліги українських меценатів

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Веб-портал «Жінка-Українка» оголошує конкурс на кращу публікацію (нарис) про жінок-українок «Жінка в історії».

До участі в конкурсі запрошуються історики, літературознавці, краєзнавці, журналісти та всі, кого цікавить ця тематика.

Обсяг однієї публікації не має перевищувати 16 тис. знаків. Мова написання — українська. Кількість творів від одного учасника — не більше трьох.

До публікацій додається коротка біографія автора, поштова адреса та номер телефону.

Термін прийому робіт — до 28 лютого 2014 року. Матеріали надсилайте на електронну адресу zhinka.ukrainka@gmail.com

Сторінка конкурсу: http://ukrainka.org.ua/contest

Засновник: Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво КВ № 4066 від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Євген БУКЕТ

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова), Ярема ГОЯН, Павло МОВЧАН, Олександр ПОНОМАРІВ, Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітянської роботи
Надія КИР’ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Черговий редактор
Петро АНТОНЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б, м. Київ, 01001
E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видрукувано з готових фотоформ у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.
Загальний наклад у лютому — 14 800

Листування з читачами — тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

14007
4 820095 780016

“І готова всіх поіменно многотрудна назвать душа”.

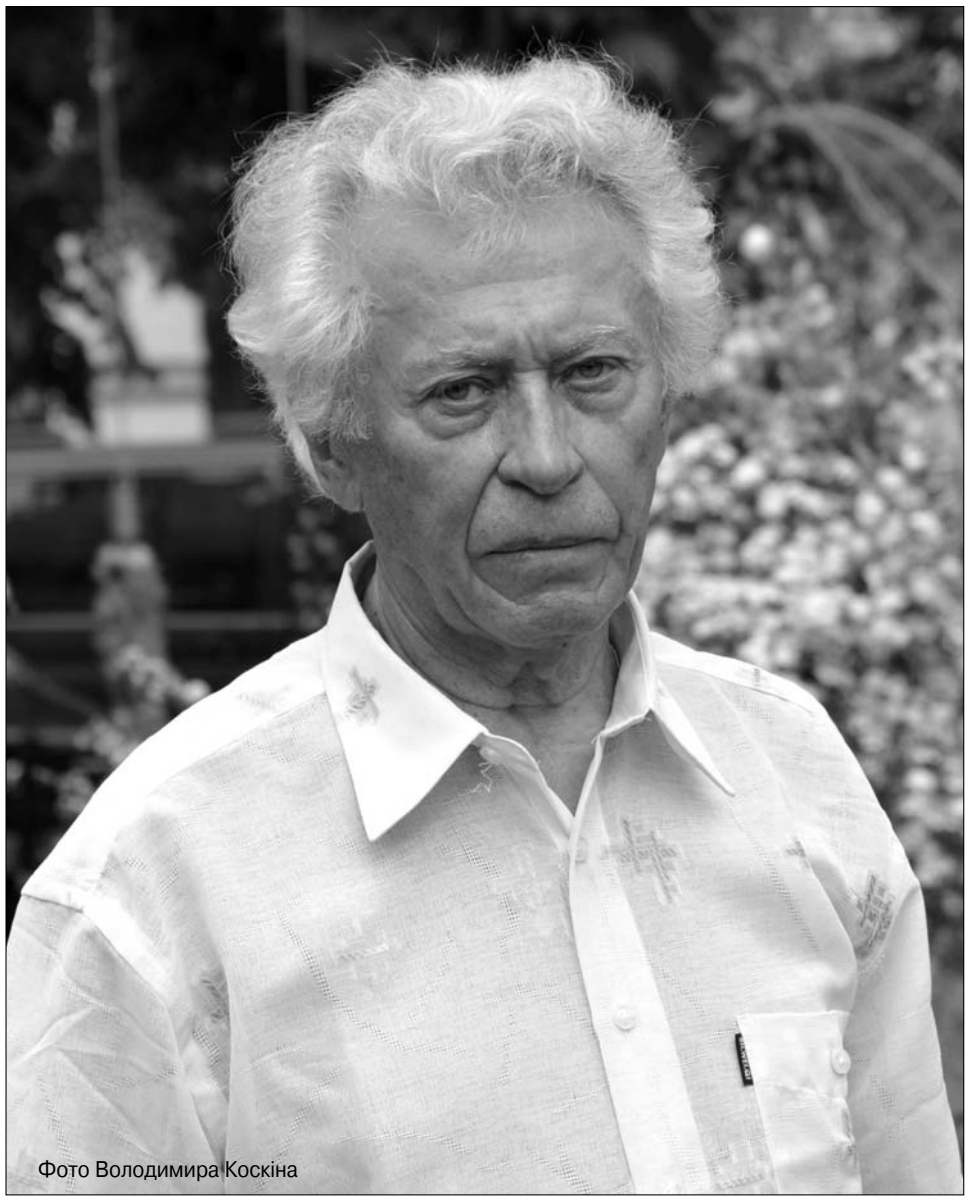
Фото Володимира Коскіна

Володимир БАЗИЛЕВСЬКИЙ
Різнотрав’я

* * *

Країно чорних брів...
М. Вінграновський

Країно сліз, під скрип твоїх коліс
я починався в множині жалобній.
Скрипів натужно твій селянський віз,
що запада чи вже запав за обрій.

Заковтує тебе ненатла даль,
затримати твій віз безсилий розум.
Скрипить моя солом’яна печаль
і все біжить, біжить услід за возом.

25.12.13

* * *

Не бажаючи жити во злі,
брав на крила-рамена
тяж земну, щоб росла на землі
ліпота поіменна.

Та допоки він в небі літав
і здіймався все вище,
внук цінноти його проміняв
на комп’ютерне грище.

І заплакав літаючий дід,
не пробачив нащадку.
І погребний замовив обід
по утраченім спадку.

08.12.13

* * *

В занепаді ловитва
вітрів з принуки біса.
Нещадна пам’ять-бритва
примножує порізи.

Порізи кровоточать
і заживать не хочуть.
Солярня сипле сіллю —
печуть до божевілля!

А все тому, що літо
обклалося дощами.
І мертві з того світу
не все живим прощають.

08.12.13

* * *

Змінивши напрям руху і кермо,
можливо, край позбудеться облуди,
ось тільки ми до того помремо.
Пробач, нащадку,
але ж нас не буде!

Прапороносець випростає стяг,
свобода затрубить у мідні труби.
І, привітавши європейський шлях,
возрадуються дружно наші трупи.

08.12.13

* * *

Підтвердження, що ти вже патріарх:
не піддається зорові Плутарх.
Гамує розум спрагу безконтрольну
зануритись в “Трістана та Ізольду”.

Ще шарпа однойменний персонаж
із “Фауста”, як вищий пілотаж
глибоких думань і спромоги духу,
але ж це він запродав чорту душу
і юну Гретхен з глупства й слабовілля
занапастив, довів до божевілля.

Та й то сказати: мудрість патріарша
ще молода, печаль від неї старша.
В нічній палаті теж звихнулась наче,
все слухає, як бідна Гретхен плаче.

07.12.13

* * *

Між там і тут — лише прозоре скло,
там — парк, там воля, там розмите тло
небесних ситців, осені палітра,
там нахил крон — то й знак про напрям вітру.

Тут — крапельниці й марне намагання
пірнути в сон, в небіль, у нестраждання.
Перебіг тіней на хвилястій шторі,
каталки деренчання в коридорі,
і медсестри зізнання неохоче,
що знову хтось помер цієї ночі.

06.12.13

* * *

Тяжкохворим недосяжний рай
за балконом, де пташиний грай,
шум дерев, протяжний гул і сміх.
Шепче тяжкохворий: не вмирай,
а якщо вмираєш, то вмирай
так, щоб смерть від злості збилась з ніг.
Он яка весела яснота
в риб’ячому трепеті листви!
Ось яка стерильна чистота
в смерті. І вмираючи, живи!

07.12.13

* * *

Дружній жест — не останнє діло,
співчуття — не порожній звук.
Пам’ятає калічне тіло
хто твій недруг і хто твій друг.

Друг підставив йому рамено,
недруг діяв на відкоша.
І готова всіх поіменно
многотрудна назвать душа.

13.12.13

* * *

Мандрівних днів строката мішанина,
епох свідоцтва, ночі вороні.
Я прокидавсь під соло муедзина
в азійській загадковій стороні.

З полону сну виборсувались ясла
долини з вмістом стрижених садів.
І здоба тиші плавилась, як масло,
під той закличний монотонний спів.

Слонов’я гір оздоблювались сяйвом,
на бивнях скель розпатлавши дими.
Світ прокидавсь, я ж почувався зайвим,
як цвіт кульбаби посеред зими.

Дарма, що тиша плавилась і крига,
яку сюди я з Києва привіз.
Край екзотичний розгортавсь, мов книга,
та не відкривсь чужинцю мовний ліс.

*28.03.*13

* * *

Десь там Рим і тосканське вино,
десь там Тібр і зелена Арно,
крутоплечі її водоспади...

Ах, чому повторить не дано
те панно, те летюче кіно,
колонади, абсиди, аркади.

Буде в іншому напрямку крок,
а можливо, й надземний виток,
не повториться дійство уроче.
Венеційського сонця жовток,
флорентійського кисню ковток,
зазивний холодок Санта-Кроче[1].

14.12.13

[1] Готична базиліка XIII—XV ст. у Флоренції, усипальня Мікеланджело, Галілея, Макіавеллі та ін. видатних діячів епохи Відродження.

* * *

Венеціанський гондольєре,
смішко з сережкою у вусі,
веслуєш ти з якої ери
в крислатім чорнім капелюсі
й ошатнім чорному убранні
із прибамбасами на шиї?

Твій монолог — тріумф гортані
в тіснині, каменем зашитій.

Вода в каналі майже чорна,
гондола чорна і кирпата.

Що означа твій колір чортів? —
дозволь у тебе запитати.

Мені бракує розуміння
чом сміх твій в одязі скорботи...

Та він зникає, як видіння,
вже за найближчим поворотом.

22.12.13

* * *

Упродовж п’ятнадцяти століть
крали мідь з утроби Колізея.
Він же і окрадений стоїть,
переймає величчю своєю.

Повзає туристська мурашва,
мов сліпа, довкруж його овалу.
Визира нетоптана трава
з решета стіни, з її провалу.

Осторонь, як гладіатор, мак
колиха червоним оксамитом.
Мовби подає сигнальний знак:
зупинись!
Тут кров пролито.

14.12.13

* * *

Соснового праліса рать міднолиця
за лічені дні до ноги полягла.
На зрізах кори запеклася живиця,
урозкид впокоїлись голі тіла.

В тумани окраїни пруть лісовози,
везуть убієнних в неближні краї.
І дух-лісовик із-під хвої крізь сльози
зорить на спустошені гори свої.

Сушняк потривожений гримне,
як постріл,
налякана білка притулку шука.
І втягує помпа — оголений простір,
грядущими бідами душу ляка.

22.12.13

Коктебель

Терпкий цей хміль з волошинської чаші,
він зводить з глузду — кіммерійський
хміль.
Ледачі хмари, як чумацькі мажі,
повзуть, на мажах кіммерійська сіль.

В димах ландшафт,
гігантську цмулить люльку,
попихкуючи, грубий Карадаг.
А з-під його підошви гул і булькіт,
печерних вод невмовкний самотяг.

Стихійна сила волею випадку
вгорі наосліп вирізьбила твір:
наскельний абрис вольниці нащадка,
який звеличив край долин і гір.

В світи вгрузав,
серед чужих озвалась
козацька міць, упертість родова.
Душа на Січ неясно поривалась,
та в родові не втілилась слова.

11.12.13

Волошин на Коктебельській набережній

Він трохи Зевс, і він же перебендя,
Сократ кирпатий, лірник і жебрак.
Кобзар з ціпком, який степами швендя,
Едіп видющий чи й мандрівний дяк.

Та нині він подоба Посейдона,
що вийшов з моря й спогляда житло,

яке він спорудив во врем’я оно,
коли земне давалось ремесло.

Пригадуючи втрачене уміння,
в зеленці флори, зрослій у воді,
вдивляється до головокружіння
у власний дім,
морський лишивши дім.

12.12.13

Гельдерлін

Не вболівай за людство й перемін
не жди, як ждав нещасний Гельдерлін.

Інакше теж звихнешся, як і він,
меланхолійний Фрідріх Гельдерлін.

Він з вежки, затаївшись у кутку,
крізь шиби споглядав Неккар-ріку.

На клавікордах грав і в напівсні
меланхолійні видихав пісні.

З неметеної башточки до людства
спускався, гнаний бісом словоблудства.

Брудним мізинцем порпаючись в роті,
тряс гривою: це я, Буонаротті.

Дражнили його злісні хлопчаки,
зі свистом гнали до Неккар-ріки.

Він огризався, клянучи Содому
паскудство й злобу, і вертав додому.

Дивився знову на ріку Неккар,
занурювавсь у видива, в кошмар.

І в мороці непам’яті шукав
ключ до тріумфу уселюдських прав.

23—24.12.13

* * *

Ймовірно, цей край — володіння Протея,
все в плині, одмінах, все марево й гра.
Сто див у Протея! Та мовлю про те я,
як барви міняє тутешня гора.

Рожева, пісочна, блакитна, зелена —
бентежить уяву і зір зупиня.
Якийсь оператор сто кадрів для мене
охоче прокручує протягом дня.

То біла, то чорна, то кремова й синя,
як море, що ноги її омива.
Протей тут господар?
А де ж господиня?
І що означають усі ці дива?

Під вечір гора золотистим розквітне,
а потім в нічну летаргію впаде.
І важко повірити: то лише світла
забави невинні, вистава на день.

Тим паче, що є в тім одна заковика:
щось діється схоже й зі мною щодня.
Я теж різнобарвний,
я теж многоликий,
і граюся словом, що колір міня.

13.12.13

* * *

Встал, и звериная зевота
напомнила твой образ, скиф.
О. Мандельштам

Юдофіли, юдофоби,
скіфу нині не до вас.
В час останньої випроби
в скіфа свій іконостас.

Щоб не випало в дорозі
шугонуть в прадавній світ,
зачинать дітей на возі, —
ліпше взяти грецький слід.

Доки скіф із греком в парі,
доки скіфський сприт в ударі,
сагайдак і лук із ним,
не страшний новітній Дарій
і ненатлий третій Рим.

Інша річ — зарозумілий
іудей, що як Протей.
Та душа мудріша тіла,
є в запасі й мовні стріли —
скіфський захист від смертей.

01.03.13

* * *

У синіх снігах надвечір’я
ішов сам-один навпрошки.
Не сяяли пишні сузір’я,
а тільки самотні зірки.

І так загадково моргали
в легкій заволоці хмарин,
немов посилали сигнали
йому з галактичних долин.

Душа озивалась стражденна
з низин на оті позивні.
І Точку Омеги Шардена
шукала в ясній глибині.

Божественній волі підзвітна,
вона напросилась сама
у Лоно Незгасного Світла,
де скверни людської нема.

Летіла стрімка, мов комета,
углиб, в паралельні світи.
Лишивши старого поета
глухими снігами брести.

Бреде він і сни його рвуться,
не може збагнути ніяк:
здається, чи справді гризуться
на звалищі пси за маслак.

29.06.13

* * *

Надчутливий слух на фальшування,
і його ревнителем не є.
Персональний досвід умирання
довіряє слуху й повстає..

Пам’ятає: в закуті палати
у судомах корчилася плоть,
коли владно клятву не брехати
повелів озвучити Господь.

Чи була то психотерапія
сил добра, а чи й саме добро,
та з тих пір лукавити не сміє
смертним потом кроплене перо.

05.12.13

* * *

Поезія — пташине ремесло,
готовність до польоту й солоспіву
її передумова, за житло
їй вись, а все, що нижче — тло,
подразники і хмиз для розігріву.

Поезія — лукаве ремесло,
співа й любов, якої не було,
і звалось би те — вигадка звичайна,
якби не щось в ній визивне, як скло
напівпрозоре, і те — щось — є тайна.

08.12.13

Принагідно

Когда б вы знали, из какого сора
Растут стихи...
А. Ахматова

Резонно запитати: а навіщо
знання, яке у прозу заганя?
Поезія ілюзіоном вічна,
вона лише ошуканим рідня.

08.12.13

* * *

Вичерпав строк свій, але прозрів
дивне в звичайному:
непоясниме зчеплення слів
з вишньою тайною.

Ледве продерся крізь ліс перепон,
випроставсь вірою. —
Не розлучавсь недарма Аполлон
з луком і лірою.

Сріберна ліра, стріла непроста,
в золото вдягнута.
Вбито Піфона, але мета
напівдосягнута.

Ліра озвучить — жити пора
в парі з ціннотою.
Лучник підтвердить єдність добра
з вишньою нотою.

27.06.13

* * *

Зірвусь в ліричний чад,
то ви мене не правте.
За мною інший час
і в інших строях правда.

Нема їй перепон,
така ж уперта досі.
Суворий в ліри тон?
На те й суворий досвід.

Сам править житіє:
реальність і легенду.
Він джинси визнає,
але не з секондхенду.

07.07.13

* * *

Аонідо, де твій погук орлій,
що обранців переймає дрожем?
Серце рветься із тіснини горла,
а себе ословити не може.

Прагне воно опір побороти,
але марні намагання, наче
опинилось перед поворотом,
де слова не мають жодних значень.

Знаю: ти вибаглива й примхлива,
та коли вже серце гупа в горлі,
поможи, яви подобу дива,
має ж воно дар згадати горній!

09.12.13

Епітафія

Він був поет. Його заслуга —
дав мислі вись. Шмагав облуду.
Роздав, що мав. Лишилась туга
за тим, чого нема й не буде.

02.08.13

Одинокість

В одинокому світі
не дай ошукатися оку,
одинокі дерева і трави,
хоч нишкнуть в гурті.
Одинока дорога,
сумирна ріка одинока,
камінь теж одинокий,
укляк в одинокості.

Одинока людина,
про те їй сигналить підкірка,
одинокі тварина і птаха,
гора й бугорець.
Небо криком кричить
одинокістю кожної зірки,
одинокий Творець.

По твердій воді

Прийшла висока вода —
і затопила все.
Прибутна темна вода —
і затопила всіх.

Лишилися на воді
тільки світлі й тверді.

Незрушна під ними вода,
тверда вода.
Шляхетна їхня хода,
хода тверда.

31.07.13

* * *

О музико, сестро печалі,
неясної туги за тим,
що плаче в принишклому залі
роздягнутим звуком тремким.

Ти в змові із ангелом Божим,
ти й темного зводиш з ума.
Та як же ти іншим поможеш,
коли безпорадна сама?

13.12.13

* * *

Вже інші буяють квіти,
а ті, що буяли досі,
втрачають ознаки літа,
до відчаю безголосі.

А як різнолико грало
їх плем’я! Взялось іржею.
Як те, що в душі буяло,
а нині вже за межею
зусиль, де безсилі ліки...

Задумане й безголосе,
втрачає ознаки літа,
впадає в дочасну осінь.

08.07.13

* * *

От і втратила черешня
золотий свій пеньюар.
Стала мовби нетутешня,
нетутешня, несправдешня,
не утіха, а тягар.

Скільки золота пропало,
до грудей землі припало,
опинилось в пащах ям.
Мов здалося на поталу
сил руйнівних і ґрунтам.

Та вітрам оскаженілим,
та дощам зарозумілим,
та снігам з північних стуж.
Та більмастим, тонкотілим
дзеркалам німих калюж.

І лишились від черешні
тільки роги, стріли, клешні,
рогачі для горобців.
Налетить хрипка сорока
і метне в мій бік знаскоку
кулеметний солоспів.

17—18.12.13

* * *

А в тім, що ми живі ще,
заслуга іменна.
Хоч Сірін — птаха віща
ще й іншу правду зна. —

“Трима тебе напруга
й зухвальство ремесла.
Читальника і друга
поблажлива хвала.

Живи!
Вирощуй слово,
спокуси уникай.
Інакше загадково
помреш, як Талалай”.

08.02.13

“Передусім він був незрадливим сином Великого Лугу”.

«Сум стоїть над Дніпром...»

Віталій АБЛІЦОВ,
Київ

9 лютого після тяжкої хвороби помер перший голова Запорізького обласного об’єднання Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Шевченка і Конгресу Української Інтелігенції В. А. Чабаненко (12.09.1937—9.02.2014).

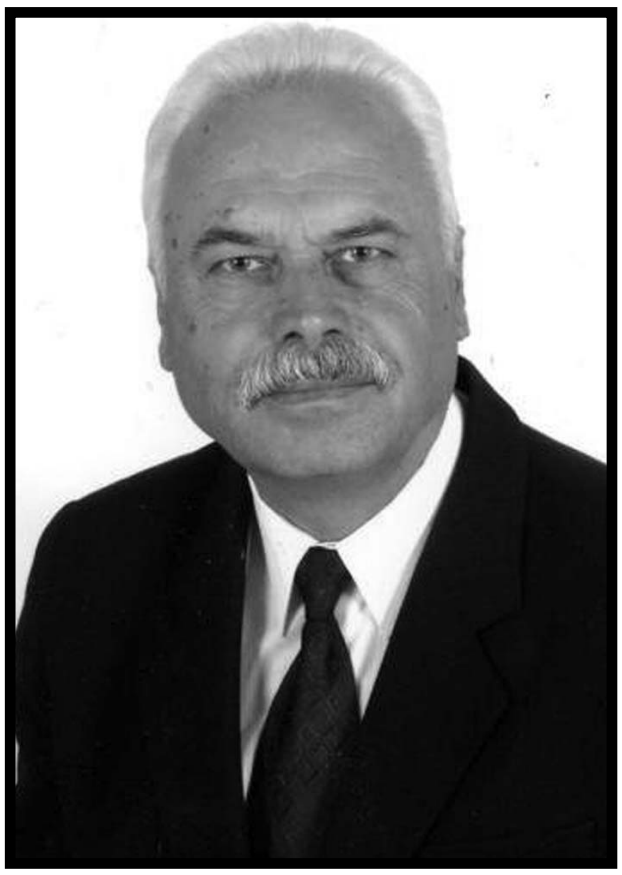

Це неминуче: для кожного настає день, коли вперше скажуть: “Він був...”

Віктор Антонович Чабаненко був визначним науковцем, педагогом, письменником, громадським діячем. Доктор філологічних наук, професор, дійсний член Академії наук вищої школи України, автор понад 500 наукових праць (монографій, словників, статей), збірок поезій і перекладів, зокрема, “Собор душі моєї”, “У вічному двобої”, “Суголосся” та “Оратанія”, лауреат премій імені Д. Яворницького, П. Чубинського, Я. Новицького, нагороджений медаллю “Будівничий України”.

Але передусім він був незрадливим сином Великого Лугу — Української Атлантиди (так назвав своє багаторічне фундаментальне дослідження, присвячене знищеному провідниками минулого тоталітарного режиму заради примарного “комуністичного майбутнього” багатющої природної оази в центрі України). Олесь Гончар — порадник і однодумець Віктора Чабаненка, різко засудив у романі “Собор” рішення створити Каховське море, під яким сьогодні похоронено тисячі гектарів родючих чорноземів і лук-сіножатей (площа Каховського моря — 2155 км^2 територій Запорізької, Дніпропетровської та Херсонської областей), 5 історичних Запорозьких Січей, скіфські могили, близько 10 тисяч сільських садиб, 3 тисячі сільськогосподарських об’єктів, лісових масивів на 150 тисяч гектарів: “...думали море збудують, а збудували болото!”.

Віктор Чабаненко одним із перших глибоко осмислив трагічні наслідки варварського вигублення Великого Лугу передусім для духовності нашого народу. Він подарував батьківщині унікальну енциклопедію — “Українська Атлантида”, де увічнені назви всіх сіл Великого Лугу, річок, лиманів, імена істориків-дослідників дніпровського краю...

“З настанням осені 1955 року великолузька долина почала затоплюватися. Затоплення відбувалося поступово, і вже через рік вода піднялася аж до високих гряд у Кушугумських плавнях. Я тоді був студентом 3-го курсу Запорізького педінституту... Мене страшенно вразила картина, яка відкривалася на заході: майже по всій долині вирувала-бурунилася каламутна вода, в ній плавали колоди й купи хмизу; на незатоплених грядах горіли сухі трави, а в похмурому небі бентежно поривалися то в один бік, то в інший зграї перелітного і місцевого птаства. Рвучкий холодний вітер доносив запах згарища і якесь тисячоголосе тужіння. Плакала, конаючи, природа; розпачливо ячали під хмарами лебеді, журавлі й дикі гуси; вони втратили предковічні орієнтири по дорозі у вирій. Я теж плакав і сам собі поклявся, що колись про все бачене розповім людям”, — це абзац зі згаданого фундаментального видання В. Чабаненка.

У шкільних і вишівських підручниках тепер пишуть про екологічні проблеми як про щось неминуче, що супроводжує історію людства. Може, це й так. Але в Україні екологічні біди — прямі наслідки реалізації невіглаських планів московських імперських псевдоіндустріалізацій. Після розпаду СРСР значна частина запорізьких (а також харківських, донецько-криворізьких, миколаївських, дніпропетровських) заводів-гігантів втратили своє пророковане Кремлем глобальне значення. І нині Україна потребує масштабних змін особливо щодо нової моделі народногосподарського комплексу, широкого впровадження передових технологій тощо.

Закономірно, що сьогодні наповнення державної скарбниці нашої країни вже більше ніж наполовину здійснюється за рахунок розвитку агропромислового комплексу. І це зрозуміло: найбільше природне багатство України — її земля, родючі ґрунти-чорноземи... Усі це знають і розуміють, окрім егоїстичних очільників вітчизняної влади.

Україні не потрібні були ні Каховська ГЕС, ні Каховське “море”...

“Що стосується Хортиці... Її б уже давно знищили ті ж люди, які діють тільки “по просьбе трудящихся”. Але вона гранітна. Мені завжди здається, що граніт Хортиці — це затверділе від болю, від наруги серце України, й Дніпро його ніби кров’ю омиває, а воно, гранітне, стоїть. Не можуть ці люди її вгризти...” — ділився своїми думками автор “Української Атлантиди”.

Віктору Антоновичу Чабаненку боліли біди нашого народу, він із песимізмом дивився у майбутнє України.

Ще мало прожив я на білому світі —
А стільки гризоти зазнать довелось!
Виною усьому — пігмеї неситі...

В. Чабаненко “Сповідь”

Оті пігмеї й вкоротили життя патріоту Запоріжжя, адже переслідувань за свої погляди він зазнав ще в молоді роки. Але не відмовився від діяльності, спрямованої на захист рідної мови, культури, не пішов на змову зі своєю совістю — пам’ятав, чий він син і якому народу зобов’язаний служити вірою й правдою.

“Але Великий Луг живе — як символ щедрот отчої землі, як дух вольності, як наша історична пам’ять”

Віктор Чабаненко не помилявся, коли твердив, що й отча земля, і вольності, і наша історична пам’ять незнищенні. Ця віра живе у серцях багатьох запоріжців. Хоча сьогодення дніпровського краю не дає переконливих підстав сподіватися на оптимістичне завтра.

Я не навчався у Запорізькому педагогічному інституті, з часом реорганізованому в університет, де все своє життя викладав В. А. Чабаненко. Наше з ним знайомство відбулося наприкінці 80-х років минулого століття. Відтоді виникло листування. У числі 7 за 2007 рік журналу “Державна справа”, який я редагував, до 70-ліття земляка видрукуваний нарис “Великий Луг зі столицею Запоріжжям”. Закінчується публікація моїм оптимістичним закликом “Тримайтесь, Вікторе Антоновичу! Настануть кращі часи! Зло не безсмертне”.

Гірко зізнаватися, що я так помилився... Кращі часи ще довго не настануть на нашій малій батьківщині. На жаль...

Із нашого письмового спілкування зупинюся лише на уривках з одного листа. У ньому відображені негаразди запорізького життя, відкриваються причини утисків місцевої інтелігенції, посилення русифікації козацького краю.

Готуючи до видання книжку “Діалог через океан”, присвячену двом видатним діячам вітчизняної науки і культури професорові Юрію Шевельову (Колумбійський університет, США) та його колишньому студентові в Харківському університеті Олесеві Гончару, я звернувся до В. Чабаненка з проханням уточнити інформацію щодо історії з переслідуваннями, яких він зазнав 1968 року. Тоді роман О. Гончара “Собор” був підданий нищівній критиці, ініційованій київськими партійними бонзами і підхопленій їхніми запорізькими пахолками — різними всеволожськими, харченками, петрикіними, трутнєвими, воловиками...

Віктор Чабаненко належав до однодумців видатних запоріжців Миколи Киценка та Степана Кириченка, котрі, будучи керівниками обласного рівня, як могли, сприяли заснуванню на Хортиці комплексу з вивчення історії запорозького козацтва, стримували русифікаторський наступ, ініційований кремлівським ідеологічним мракобісом М. Сусловим, котрий, як згадував у своїх мемуарах колишній партійний лідер України П. Шелест, дивував своїм невіглаством навіть членів московського політбюро, запитуючи у П. Шелеста та М. Підгорного, мовляв, чи правда, що в Україні розмовляють українською мовою.

С. М. Кириченко відкрив однодумцям уривки з листа колишнього місцевого, а пізніше київського партноменклатурника, котрий дивувався стійкості запорізьких захисників і Хортиці, й історії козацтва, й “Собору” Олеся Гончара: “...Признаюсь, у меня остался очень неприятный осадок от нашего обмена мнениями по поводу “Собора”... “Собор” — в принципе лишь мелкий, незначительный эпизод в той большой и острой идейной борьбе, которая ведется сейчас... и здесь не может быть места какой бы то ни было неопределенности, безразличия в недооценке того вреда, который наносят содержащиеся в романе гадости и клеветнические, злопыхательские обобщения... Тут вина ложится на Вас. И все мы, кто Вас хорошо знает, — мы этого Вам простить не можем. С компривет Г. Крючков. 9/V 1968 г.”

Так, недруги не прощали нічого ні Віктору Антоновичу, ні його однодумцям (згаданий вище М. Киценко передчасно пішов із життя після чергового інфаркту). В. Чабаненко прожив свої дні в атмосфері постійного тотального тиску опонентів-українофобів, про що говорив у багатьох поезіях.

Глибока скорбота запала в середовищі учених, сумують популяризатори науки, письменники, журналісти, діячі культури, велику втрату переживає громадськість: покинув цей світ широко знаний в Україні та за її межами професор філології, письменник **Віктор Антонович ЧАБАНЕНКО.** Не стало людини, яка у своїй невтомній діяльності обіймала стільки напрямів, що їх вистачило б не на одне життя.

Народившись 12 вересня свавільно-буремного 1937 року в с. Єлизаветівці Василівського району Запорізької області, В. А. Чабаненко, з перших днів усвідомлення Світу Божого, жив за принципами Правди, Добра, Совісті і не зраджував їх за будь-яких обставин. Закінчивши 1959 року філологічний факультет Запорізького державного педагогічного інституту, певний час учителював, потім навчався в аспірантурі. 1966 року захистив кандидатську дисертацію. Іспит на громадянську зрілість, патріотизм, глибоку послідовність і принциповість учений склав, коли 1968 року публічно виступив на захист роману “Собор” та його автора у той час, коли цькували доброї пам’яті Олеся Терентійовича з усіх боків. За це молодого вченого, батька двох дітей позбавили роботи, та Віктор Антонович не зламався. Домігся поновлення на роботі, 1984 року захистив докторську дисертацію і упродовж 1985—1996 років був деканом філологічного факультету Запорізького державного університету. З 1985 року керував кафедрою загального і слов’янського мовознавства того ж вишу. Підготував близько двадцяти кандидатів філологічних наук, очолював спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій Запорізького державного університету.

Саме Віктор Антонович на зорі Української Незалежності очолив Запорізьке обласне об’єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, Запорізьке обласне відділення Конгресу української інтелігенції, зміцнював творчі зв’язки з науковцями України, Білорусі, Канади, а згодом тривалий час був відповідальним редактором “Вісника Запорізького осередку вивчення української діаспори”. Його наукова, науково-публіцистична і художня спадщина складає понад 30 книг і 1000 статей у фахових наукових виданнях, у періодиці та в енциклопедіях.

Досягши значних наукових успіхів у галузі загального і слов’янського мовознавства, про що насамперед свідчать словник у двох томах “Прізвиська Нижньої Наддніпрянщини” (2005), книжки “Славістичні студії” (2003), “За покликом сумління” (2008), “Порожистий Дніпро” (2008), “Літературознавчі й літературно-критичні спроби” (2009), “Народознавчі роботи” (2010) та серія видань про життя і творчість Т. Шевченка, О. Гончара, М. Богдановича, Яра Славутича, В. А. Чабаненко збагатив скарбницю української фольклорної спадщини (зокрема, теренів Нижньої Наддніпрянщини), впорядкувавши низку унікальних збірок легенд, переказів, постійних порівнянь, серед яких найпомітнішими є “Савур-Могила” (1990), “Гартоване слово” (1995), “Січова скарбниця” (1999). Глибокою проникливістю та метафоричною насиченістю відзначаються художньо-публіцистичні та поетичні книжки В. А. Чабаненка — “За покликом сумління” (2008), “Собор душі моєї” (1998), “У вічному двобої” (2000), “Оратанія” (2001).

Та, либонь, особливе місце у творчому доробку В. А. Чабаненка належить його історико-топонімічному словникові “Великий Луг Запорозький” (1999) та науково-популярній “Українській Атлантиді” (2006). Особливо через те, що ними автор віддав щедру синівську данину нижньодніпровським плавням, знищеним у 1954—1957 роках, на місці яких нині вирують хвилі Каховського моря. Ця українська національна трагедія сталася на очах у юного Віктора Чабаненка, про що він розповів із властивою йому ретельністю науковця, полум’яністю публіциста, сердечністю поета.

За свій безперервний громадянський неспокій, за свої високі труди дійсний член Академії наук вищої школи України В. А. Чабаненко удостоєний премій ім. Д. Яворницького, ім. П. Чубинського, ім. Я. Новицького, звання заслуженого діяча науки і техніки України, ордена “За заслуги” III ступеня.

Світла і глибока пам’ять про Віктора Антоновича Чабаненка — надзвичайно порядну, доброзичливу і працелюбну людину, незламного українського патріота — назавжди лишиться в серцях його рідних і близьких, вдячних колег, учнів, друзів, усіх, хто знав його, цінував, любив і поважав.

Олександр Абліцов, Микола Білокопитов, Петро Білоусенко, Микола Лебединець, Роман Лубківський, Дмитро Павличко, Оксана Проценко, Петро Ребро, Анатолій Сердюк, Ольга Стадніченко, Костянтин Сушко, Федір Турченко, Віталій Шевченко, Тарас Шевченко, Пилип Юрик

18 лютого минуло 62 роки від дня народження Джеймса Мейса.

Таємна зброя України

Наталя ДЗЮБЕНКО-МЕЙС

Серед багатьох спогадів оцей найлюбіший.

На початку нашого співжиття приходить додому сердитий Джім і починає докопуватися: "Шевченко... Шевченко... У всіх на вустах один Шевченко. Я не розумію. Я знаю напам'ять чимало з Шекспіра, але ж не цитую його по тисячу разів на день. — "Ти перебільшуєш". — "А ти не помічаєш, що жодна розмова з тутешніми українцями не обходиться, аби хтось не згадав чи не процитував Шевченка". — "А хіба з українськими емігрантами не так?" — "Не настільки, щоб це було для мене проблемою".

Я починаю гарячково мимрити про значення Шевченка для України, для кожного українця, Джім саркастично мене перебиває: та чув я всі ці промови, я все це знаю, поясни по-людськи. Я починаю зосереджено міркувати: ну звісно, у лексичному просторі Києва Шевченка таки чимало: університет, проспект, площа, пам'ятник, товариство "Просвіта" і т. ін. Але ж про Шевченка я особисто взагалі з ним не розмовляла. І тут же згадую, скільки разів у розмові вкидаю: *"І ви наші і все наше". "І ми не ми, і я не я". "А братія мовчить собі, витріщивши очі". "А розумне ваше слово брехнею підбите..."* А в подруги Тетянки взагалі вся розмова Шевченком перецвічена, не кажучи про друзів-поетів. Моя мама, процитувавши Шевченка, проказавши: "Той мурує, той руйнує, той неситим оком...", не може зупинитися, аби не доказати строфу, а то й увесь вірш до кінця. Але Джім, виговорившись, уже заспокоївся, сідає до своєї праці, і продовження цієї розмови не було.

Десь аж за місяць, прийшовши з якоїсь конференції, Джім кидається до книг і висмикнувши якогось "Кобзаря", а він їх привіз чимало зі Штатів, тицяє мені в руки і наказує: "Читай!"

Вечір перейшов у глибоку ніч, американський професор слухав, думав, перепитував, коли йому було щось незрозуміле, обговорював, знову слухав. Щовечора я обкладалася довідниками, енциклопедіями, книгами на той випадок, коли одразу не зможу відповісти на якесь запитання. З наших обговорень особливо запам'яталась його реакція на закінчення поеми "Марія": "Українська Матір Божа померла у 33-му. Твій Шевченко передбачив".

Мужі воспрянули святиє.
По всьому світу розійшлись,
І іменем твойого сина,
Твоєї скорбної дитини,
Любов і правду рознесли
По всьому світу.
Ти ж під тином,
Сумуючи, у бур'яні
Умерла з голоду.

Так минуло кілька місяців, поки Джім не закрив "Кобзаря" і поклав його до своєї професорської торби:

— Я зрозумів. "Кобзар" — це таємна зброя України. Після такої книги Україна була приречена на незалежність.

— Чому таємна? Є тисячі перекладів різними мовами.

— Та її сили і потуги іноземці не збагнуть.

— Ти ж зрозумів?

— Та я вже майже українець.

Після цих специфічних студій Джеймс Мейс справді почав вважати себе українцем, бо нарівні з іншими міг послуговуватися афористикою "Кобзаря", а ще він збагнув підземний гуркіт українського слова і її давньої історії.

Я навела цей приклад, щоб пояснити читачам "Слова Просвіти", що Джеймс Мейс не був стороннім спостерігачем політичних і соціальних процесів, які розгорталися на його очах в Україні. Його ідея "свічки у вікні" почала брунькуватися, коли він слухав про три свічечки "Наймички", які вона принесла з довгого паломництва до Києва як свою гірку спокуту, і з свічки самого Тараса Шевченка на його автопортреті, який так любив розглядати мій чоловік. Джеймс направду страхався, аби пошанування жертв Голодомору не перейшло у скальковані з недавнього минулого ритуальні мітинги, просякнуті лицемірством.

Звичайно, Джеймс Мейс насамперед дослідник українського Голодомору 1932—33 рр., пам'ятаємо його як директора Комісії Президента і Конгресу США з вивчення Великого Голоду в Україні. Матеріали цієї Комісії видані в чотирьох томах, його книга "Ваші мертві вибрали мене" присвячені насамперед цій апокаліптичній трагедії українського народу. Та ще Джеймс окрім своєї потужної журналістської і дослідницької праці був в Україні викладачем історії у Могилянці. Отож добре знав про проблеми, які він розглядає у цій статті. Вона навіть після 10 років, що минули з часу його відльоту в небеса України, залишається гостро актуальною.

Політологія історії, або Народна освіта як чинник соціалізації громадян

Джеймс МЕЙС,
доктор історичний наук

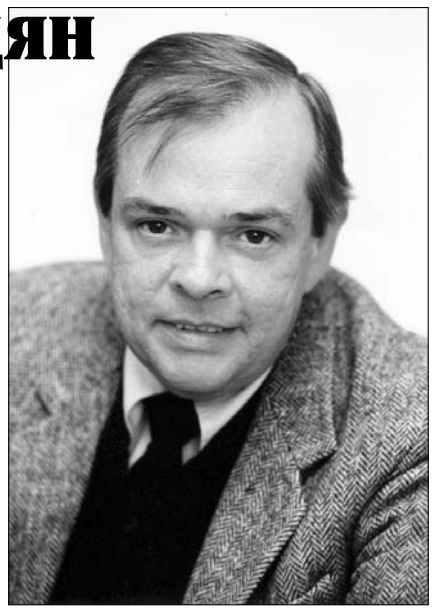

Народна освіта — це найважливіший чинник соціалізації нових громадян у будь-якій державі. Американська історія в народній школі США, наприклад, традиційно була спрямована на утвердження спільних цінностей американського народу, обґрунтування спільної долі для всіх громадян країни. Такий погляд на викладання історії характерний для Франції, Угорщини, Німеччини і т. ін. Після 1960-х рр. у США був великий інтелектуальний рух за включення (чи, як вважали учасники цього руху — реставрування) груп, які очима їх представників були усунуті від участі в історії: негрів, індіанців, емігрантів, жінок тощо. Рух був спрямований на подолання виявів расизму й нетолерантності, за мету мав підвищення гідності членів цієї групи.

Визнаю, мене не здивувала пропозиція кількох російських істориків створити спільний підручник для українських і російських шкіл і яку справедливо різко критикував професор Станіслав Кульчицький, велика частина української інтелігенції та науковці української еміграції. Проблема справді існує. Я згадую, коли на якійсь російсько-українській конференції один визнаний російський історик серйозно стверджував із трибуни, що Україна і Росія мали спільну історію до 1918 року.

Іншого він не знав і не міг знати. Більшість українських історичних досліджень, написана до Другої світової війни, була під забороною аж до кінця перебудови. Українську історію як науковий предмет майже знищили, натомість було поставлено ***щось*** під назвою "Історія СРСР", мета якої — віднесення українського історичного процесу до російського імператорського і радянського всесоюзного досвіду в одежах офіційного марксизму. Це призводило до того, що в найкращому випадку більшість українців мають перекручене розуміння своєї історії, тобто своєї національної ідентичності, а більшість росіян думають про українство як про щось створене якоюсь ворожою силою, зазвичай австріяками чи німцями, щиро вважаючи себе старшим братом українців — цих досить кумедних чи гумористичних, не зовсім *справжніх* росіян, які не здатні розвинутися на окрему націю. Як фахівець із ранньої історії української СРСР, я колись мав реагувати на це, коли покійний Дмитро Волкогонов (Дм. Волкогонов. Ленин. Политический портрет. В двух книгах. М, 1994), до речі, блискучому у всіх відношеннях, окрім того, що стосувалося т. зв. "національних окраїн", зробив усі можливі словесні маневри, щоб просто ні в кого навіть не виникло думки, що тут існувало щось, окрім "європейської Росії" (Дж. Мейс. Ленін без України, або Дмитро Волкогонов як дзеркало російської демократії. — Сучасність. — 1995. — № 4).

Проблема з історією не лише пошук фактів, ба, навіть таких, із якими треба бути згодними: історія — це обов'язковий елемент національної ідентичності й потребує неминучих суб'єктивних рішень, а тому вона вимагає проекцій теперішніх розумінь на періоди, для яких вони були абсолютними чужими. Чи міг Людовік Побожний думати про Францію як щось окреме від себе? Чи Річард Левове Серце мислить по-іншому про Англію? Чи московський цар Петро І, коли у XVIII ст. вирішує перейменувати його князівство на російську імперію? Усі вони зовсім не мислили категоріями націй, але всі вони невід'ємні фігури своїх національних історій.

Із Україною особлива проблема. Навіть у 1950-х роках, коли з'явилися історичні розвідки з української історії, це не була справжня українська історіографія, а дуже підконтрольна і вкрай обережна візія радянської історії. Промовистий факт — більшість рецензентів підручників України перебували в Москві.

Загальна її схема була більш-менш позичена в імперських дореволюційних істориків. На початку всі східні слов'яни були однією великою щасливою родиною, ті, хто князював у "матері городов руських", були руськими, тобто росіянами, а не крий Боже українцями. Пізніше, під шкідливим впливом Речі Посполитої, у XIV—XV ст. українці та білоруси розкололися і сформували окремі племена, та все ж історично залишилися невід'ємною частиною "єдинокровного общерусского народа". І 1654 року "віковічна мрія найкращих синів українського народу" стала реальністю, завдяки "національній визвольній війні українського народу під керівництвом Богдана Хмельницького. Гетьман-"изменник" Мазепа намагався знищити цю мрію за допомогою підступних шведів, але його славетно переміг Петро Великий у битві під Полтавою, таким чином ствердивши це об'єднання. Українські сепаратисти (мазепинці), а за часів СРСР — буржуазні націоналісти намагалися створити свій уряд, але їх вигнали свідомі трудящі за допомогою братського російського пролетаріату. Звісно, були помилки та ексцеси на кшталт розвінчаного партією культу Сталіна, але загалом радянський період був часом надзвичайного прогресу, як показує славна перемога у Другій світовій війні над гітлерівською Німеччиною. Щодо сьогоднішнього дня, то у всьому винні бандерівці, які пролізли до лав компартії, здійснивши великий злочин руйнування СРСР.

Це загальновідома історична схема, яка не нині народилася, але вона й далі закладається в уми самих росіян та активно ретранслюється на українську аудиторію. Важко сказати, скільки самих росіян вірить у цю нісенітницю, скільки українців її підтримують. Але таке враження, що переважна більшість. Саме з неї галузиться коріння великої російської месіанської ідеї, якою хворіє російська історіографія, що справно обслуговує російську міжнародну політику. Не вкладаються у цю схему три голодомори, які пережила Україна, особливо Голодомор 1932—33 років, коли знищили цілий селянський універсум українського Чорнозему. Щодо цієї проблеми існує добре випробуваний ще під час Радянського Союзу набір "спецзасобів" з арсеналу т. зв. контрпропаганди: замовчування, заперечення, підміна понять.

Старий радянський режим добре усвідомлював значення впливу народної освіти на формування світогляду, тому матриці навчального процесу були спрямовані саме на виплавку т. зв. радянської людини. Вони були різноманітні за формою і досить схоластичні за змістом — від доброго дядечка Ілліча до історії СРСР та наукового комунізму.

І тут необхідно зазначити, що аж із днів, коли науковці й мислителі католицької Європи написали свої праці латиною, дискурс ідей був міжнародний. І навіть коли вони почали писати різними народними мови, взаємопроникнення ідей не зупинилось. Якби, наприклад, Боккаччо не першим написав свій "Декамерон" італійською мовою, можна сумніватися, що Чаусер створив би "Канербурзькі оповідання" (майже так само, як "Декамерон" у власній концепції) англійською. Для найважливіших нових творів переклади завжди зроблені, колись частіше французькою та сьогодні англійською, але володіння однією з трьох найважливіших західних мов (додаємо німецьку) дає доступ до майже всіх основних праць даної наукової дисципліни чи культурології.

Колишній Радянський Союз був штучно й примусово ізольований від такого світового дискурсу в кінці 20-х років. Система такого періоду жила як окрема "віртуальна планета", де внутрішні закони політики, економіки, соціального розвитку не діяли. Натомість були інші закони, інша схема розвитку, де західна наука була просто непотрібна та небезпечна. І як Дарвін продемонстрував на прикладі Галапагоських островів, коли одне населення певного роду ізольоване від батьків, воно живе зовсім за іншими законами — не має значення чи птахи, черепахи, чи люди — вони диференціюються від батьківського населення. Тільки інтелектуальний дискурс людства еволюціонує швидше від фізичної пластики птахів і черепах. Так і було на "віртуальній планеті" Совдепії. Знищення родової, племінної, народної, історичної пам'яті, насадження одного культурного зразка замість іншого — одна зі складових геноциду як такого. Хоча б, здавалося, який зв'язок між історичною наукою в Україні та світовим інтелектуальним дискурсом? Найбезпосередніший.

Як історика, мене особливо цікавить роль історії як носія цінностей. Перед тим, коли матеріал про минуле перетвориться

на історію, неминуче виникає незліченна кількість ціннісних рішень: що варто вставити у колективну пам’ять, як визначити спільну долю даної політичної спільноти. Викладання історії не менш важливе в історії країни, ніж процес стандартизації більш-менш подібних говірок на літературну мову. Від кроків, які ми робимо сьогодні в галузі народної освіти, буде дуже важко відступити нашим внукам і правнукам. Суто політичні рішення, як дефініювати спільну долю громадян країни, будуть не менш вирішальними, ніж виплавка простору культурного дискурсу для майбутніх поколінь.

Наприклад, у народній школі США існує так звана громадянська наука (civics), яка пояснює основи американської демократії. Учні вивчають основні структури державного апарату, шляхи проходження і затвердження законів (або їхнє відхилення), виборчу систему, основи Конституції, особливості державних структур певного штату, різні форми місцевого самоуправління. Цей предмет викладається у досить спрощеній формі, він не завжди враховує всі труднощі політичної ситуації, але, безумовно, дає кожному ґрунт для участі в демократичному процесі.

Є різні альтернативи. Поки що те, що я бачу, це переважно поверхова українізація старої схеми без будь-якого переосмислення історії України. Здається, автори таких підручників свідомо чи підсвідомо прагнуть зберегти щось від старого режиму й власної переднезалежницької роботи. Тому “перекручення” сталінської доби балансують із міфами про тріумф соціалістичної індустріалізації та братерської допомоги інших радянських республік у післявоєнній реконструкції. Повторюються і старі радянські “відкриття” про спільне походження східних слов’янських народів у Київській Русі, коли насправді можна сказати, що ядро Великої Росії — це продукт колонізації українцями та білорусами фіно-угорських земель і що ця держава після Юрія Долгорукого свідомо відмовилася від участі у спільних справах старих руських земель аж до Івана III. Вищий рівень української культури над московською у XVII столітті не заперечували навіть передсталінські радянські історіографії. І, можливо, автори, виховані на радянській історіографії, просто не знають чи не можуть сприйняти довго заборонені праці української (і російської) історіографії. Більше того, якщо ми серйозно говоримо про незалежність України та хочемо, щоб це було постійним консенсусом, потрібно відверто використати історію для самоусвідомлення нації (тут мається на увазі нація в політичному, а не в етнічному сенсі). Бо нація — це спільнота, обґрунтована на усвідомленні спільності долі, історії й без демаркації історії цієї групи від інших, навіть політичної нації просто не існує. Треба чітко усвідомлювати, що в держав можуть бути добрі чи погані сусіди, але родичів у державних націй не буває. Інакше це відчинені двері для різноманітних панрухів, іредентизму, тобто втручання інших держав у внутрішні справи даної держави.

Недавно в американському слов’янознавчому журналі “Славик ревю” відбулася дискусія навколо статті проф. Марка фон Гаґена “Чи має Україна історію?”. На мій погляд, автор трохи наївно висловлював побоювання, що Україна може сприймати якийсь традиційно інтегральний націоналістичний підхід до розуміння своєї історії та стверджував, що для нього цікавість української історії полягає в тому, як вона підриває багато аспектів традиційних парадигм інших національних історій. Ті, хто ознайомлені з теперішньою кризою “європейського проекту”, добре розуміють, що це взагалі неможливо, що якась європейська наднаціональна ідентичність займатиме місце традиційних ідентичностей французів, німців, іспанців, англійців. Чи на щастя, чи на жаль, ми живемо у світі націй, де кожна з’єдналася навколо ідеї спільної національної долі на ґрунті спільного історичного минулого. Кожному народові треба “своя” корисна для себе історія.

Бо історія — не просто те, що було, і далеко не все, що було. Сучасні західні історики продемонстрували, що навіть для Англії, Франції, Німеччини, де діють розвинені європейські нації в сучасному сенсі, і де більшість етносу сприйняла дану національну ідентичність як свою першорядну політичну ідентичність — це фактично новітній феномен, який був завершений тільки в XIX ст. Тобто, коли йдеться про історію нації в періоди, коли більшість предків теперішніх членів даної нації ще несли старші протонаціональні ідентичності, історик і учень неминуче переносить новітніші ідейні структури на періоди, для яких вони ще залишалися чужими. У кожній національній історії є два компоненти, факти й істина. Факти — це просто конкретика без розуміння інтерпретації цих фактів. Самі факти дуже мало кажуть без інтерпретації, яка шукає правду. Для людської спільноти, яка шукає своє істинне, автентичне минуле, конче необхідна спільна нитка саморозуміння. І це розуміння себе, чи особисто, чи колективно неминуче матиме момент суб’єктивності. Це за дефініцією суб’єктивного — те, що стосується активного суб’єкта — тому кожне “себе” є активним суб’єктом.

З іншого боку було б однаково примітивним і небезпечним сприйняття традиційної української історіографії чи її продовження емігрантськими науковцями. Бо завдання традиційної історіографії недержавної нації фундаментально відрізняється від потреб багатонаціональної територіальної держави, де відчуження нацменшин від політичної спільноти становить небезпеку для самої державності. Традиційні історії України — це фактично історії винятково українців, серед яких жили “чужі елементи”. А в модерній демократичній державі, яку більшість українців хочуть будувати, не може бути серед громадян “чужих”.

Оптимальним, на мою думку, є третій варіант концепції шкільної історії, який чітко відкреслює кордони проти історій інших держав (у даному випадку Росії) і позитивно оцінює контрибуції до України всіх, хто приїжджав до неї. Це просто сприймання відповіді Грушевського на запитання “Чи Україна тільки для українців?” — вона “для всіх, хто живе на Україні, а живучи, любить її, а люблячи, хоче працювати для добра краю й його людности”. За такого підходу до викладання історії повинна бути головною така начебто банальність — “Всі ми діти твої, Україно”.

Знущання над пам’яттю?

У Донецькій області стартував рік Тараса Шевченка

Презентацію культурно-масових і просвітницько-виховних заходів, які в області протягом року проводитимуть управління, департаменти, музеї, театри, ВНЗ, школи, ЗМІ, провела російською мовою заступник голови Донецької обласної державної адміністрації Олена Петряєва.

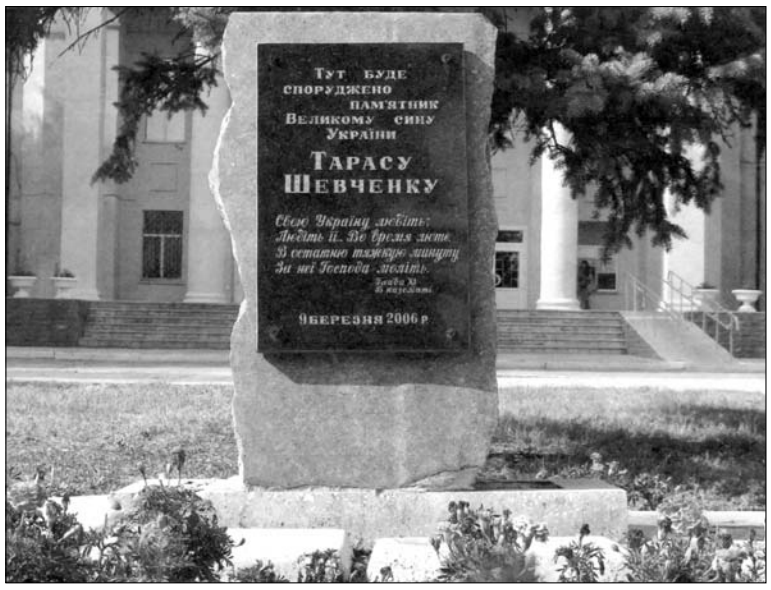

Після презентації відбувся святковий концерт, який завершився величним “Реве та стогне Дніпр широкий” у виконанні хору Донецької музичної академії С. С. Прокоф’єва під диригуванням народного артиста України, професора Тараса Микитки.

Із вітальним словом виступила заступник голови Донецької облдержадміністрації Тамара Лук’янчук, яка продекламувала “Заповіт” та наголосила про надзвичайну актуальність творчості Шевченка сьогодні.

Після неї щось дуже невпевнено прочитав про Шевченка російською мовою секретар Донецької міської ради Сергій Богачов.

Пропонуємо увазі читачів виступ Марії Олійник.

“*Шановні присутні представники влади, високодостойні присутні!*

Від Донецької обласної “Просвіти” ім. Тараса Шевченка я вітаю вас із відкриттям року Тараса Шевченка в нашій області.

Творчість Шевченка всі добре знають. Неймовірна життєва історія і легендарна відданість народові перетворили поета на пророка України. Він був митцем слова та пензля, одним із найкращих істориків свого часу.

Нагадаю, як його оцінював геніальний поет Іван Франко:

“Він був сином мужика і став володарем у царстві духа. Він був кріпаком і став велетнем у царстві людської культури. Він був самоуком і вказав нові світлі і вільні шляхи професорам і книжним ученим. Десять літ він томився під вагою російської солдатської муштри, а для волі Росії зробив більше, ніж десять переможних армій”.

Сьогодні обласна державна адміністрація презентувала масштабну річну програму різноманітних заходів.

“Просвіта” носить ім’я Тараса Шевченка. У всій області наші міські та районні організації плідно співпрацюють із владою щодо вшанування 200-річчя від дня його народження. Але є й прикрі випадки. Наприклад, дикунський фарс розігрується вже майже рік у Красноармійську, де Красноармійська міськрада попереднього скликання 2006 року ухвалює рішення про встановлення пам’ятника Тарасу Шевченку на пл. Шибанкова, споруджує і відкриває на день народження 9 березня 2006 року на цьому місці камінь, який освятили священики Української Православної Церкви, а міська рада цього скликання через 7 років без будь-якої мотивації вносить поправку про перенесення каменя в інше місце. Нібито учасники ВОВ заявляють, що не може бути споруджений пам’ятник Тарасу Шевченку на площі імені учасника ВОВ(?!). Причому ухвалює це невмотивоване рішення як насмішку над пам’яттю Тараса Шевченка 22 травня 2013 року, на день перезахоронення Тараса Шевченка на Чернечій горі! Отаке відзначення Року Шевченка в Красноармійську Донецької області!!!

На пам’ятному знакові, який ще стоїть на своєму місці завдяки боротьбі патріотів, вирізьблено мудрий заповіт Шевченка:

Свою Україну любіть. Любіть її...
Во врем’я люте, в остатню
тяжкую минуту
за неї Господа моліть!

Усе починається з любові до Бога, поваги до себе і до Держави України, в якій ми всі незалежно від партійної належності, національності, конфесій, кольору шкіри, Заходу чи Сходу, Півдня чи Півночі живемо і будемо жити за цим мудрим заповітом Шевченка. Сподіваюсь, разом зробимо все, щоб гідно вшанувати 200-річчя Шевченка в нашій області.

Пам’ятників Тарасу Шевченку в області небагато — 12. Але основне, щоб ми виконали його заповіти. Щоб цей рік став роком Шевченка насправді, щоб з уст владних чиновників зазвучала в області українська державна мова”.

Сподіваємося, що депутати від Партії регіонів Красноармійської міської ради схаменуться і скасують свій “подарунок” Тарасу до його 200-річчя. Та й голова обласної державної адміністрації Андрій Шишацький повинен сказати нарешті своє слово. Адже, згідно з указом Президента України, саме він відповідає за вшанування, а не знущання над пам’яттю Тараса Шевченка.

Вл. інф.

Маланюк — Шевченко XX століття?

Світлана ОРЕЛ,
Кіровоград

Така думка звучала у виступах цьогорічних лауреатів обласної премії імені Євгена Маланюка, вручення якої відбулося у Кіровограді. Її вручають у день народження поета, котрого на десятиліття відлучили від рідної землі, власного народу, який на чужині творив свою контраверсійну, сповнену вимогливою любов’ю до України поезію та філософсько-публіцистичні статті.

— Маланюка і Шевченка порівнювати некоректно, — стверджував у своїй промові лауреат у номінації “Поезія” (за збірку перекладів “Єдиним сном, єдиним болем...”) Олександр Архангельський, — це різні стилі, різні епохи, різне сприйняття дійсності.

Розповідаючи про свою роботу над перекладами віршів Маланюка російською мовою, цьогорічний лауреат, російськомовний поет, не міг стримати емоцій: “Я перехворів Маланюком, буквально внутрішньо став ним”.

Як Шевченко висловив свого часу народний біль своїми творами, що стали націєтворчим чинником, так і Маланюк висловив розпач і гнів українця-патріота, який не здобувся на власну державу і мусив залишатися на чужині чи то фізичній, чи інтелектуальній. Царизм хотів, але не зміг заретушувати, приховати слово Шевченка від народу, а СРСР зміг тотально ізолювати Маланюка від українського розуму й серця.

Про це детально, на прикладі власного тернистого шляху осягнення Маланюка говорив лауреат премії його імені у номінації “Проза” Анатолій Загравенко. Він, що народився ледь не на сусідній вулиці від батьківської хати поета, найперше чув про нього як про ворога (відомий вірш Сосюри). І найперше знайомився не з його творами, а з кадебістськими підозрами на найменшу можливість чути правду про того, кого вважали одним із найбільших ворогів СРСР.

Чи могла за таких умов визріти та народна когорта, яка б здобула справжню незалежність нашої Вітчизни? Звісно, ні. І лише через два десятки років ми вийшли на ті майдани, де, хочеться сподіватися, вона має бути здобута. Для цієї молоді, яка формуватиме і політичний, і економічний дискурс нової України — книжка цьогорічного лауреата в номінації “Літературознавство і публіцистика” Сергія Михиди “Психопоетика українського модерну”.

У поезії Маланюка — безліч ключів до українського державотворення. На жаль, звучить вона нечасто навіть на таких урочистостях, як вручення премії його імені.

“Ми незмінно залишимося вдячними Йому за нашу незмарновану минулість”.

Лариса РАЗІНКОВА-ВОЗНИЦЬКА: «Для мене слово батька — закон»

Борис Григорович Возницький — Герой України, директор Львівської національної галереї мистецтв (ЛНГМ), який пропрацював у ній 50 років (без п’яти місяців) і відійшов від нас 23 травня 2012 року. Українець із великої літери, Богом обдарований музейник, патріарх українського музейництва, будівничий і хранитель замків, відкривач і дослідник Пінзеля, загалом — охоронець української культури.

Справу батька продовжує його донька — Лариса Разінкова-Возницька, завідувач реставраційної майстерні ЛНГМ, директор цієї Галереї, інтерв’ю з якою пропонуємо читачам “СП”.

“Батько повністю віддавався роботі...”

— Ваш батько вперше потрапив до музею “у 1939 році, коли після закінчення шести класів польської школи в Дубно поступив у гімназію” — цитую за матеріалом Бориса Григоровича “Музей — моє життя”. А коли Ви вперше переступили поріг музею?

— 1970 року. Мені тоді було 16 років. Найбільше запам’ятала галерею. Ми тоді жили у Винниках. А на вихідні батько забирав мене до Львова, ми ходили в оперний театр на вистави. Мені було цікаво. Директором опери був батьків гарний товариш. Вечори в музеї відбувалися — мене, маленьку, брали.

Тато мені сказав: будеш мистецтвознавцем, підеш вчитися на кафедру історії мистецтвознавства у Київ. Та й усе. У галереї я від 1971 року — після десятого класу. А вступила в інститут 1974-го, щоправда, не з першого разу.

— Скільки нині окремих музеїв входить до Львівської національної галереї мистецтв?

— Сімнадцять — окремих. 17-й — музей у Жидачеві, який тато почав створювати. Ми його частково відкрили, над ним працює заступник директора галереї з наукової роботи Володимир Петрович Пшик.

— Ви брали участь в експедиціях?

— Звичайно. У 60—70-х роках експедиції були часті й великі. Обстежували райони: шість чи сім тих районів були прикріплені до галереї. На обстеження виїжджали наші наукові співробітники В. Овсійчук, О. Ріпко... Виїжджали, описували все, що валялося, забирали “непотрібне”. Тоді церкви або закривали, або вони вже були закриті, тому треба було якось зберегти ікони, скульптури... Батько жодної ікони з гвіздка не зняв, навіть те, що йому дарували, віддавав у галереї.

Нині церкви відкриті. Я знаю таких колекціонерів, як отець Ростислав, що збирав ікони, скульптуру, отець Себастьян створив музей при Студитах, має твори і XIV, і XVI століть...

Іван Гречко, видатний колекціонер, який передав мальовані ікони на склі Українському католицькому університетові (УКУ)... Тато таких людей підтримував, бо вони теж рятують і експонати, і ситуацію, думають, куди передати, як продовжити їм життя, систематизують, описують.

— Борис Григорович якось зізнався: “В експедиційній роботі сенс мого життя”.

— У батька був непростий характер. Він повністю віддавався роботі, беріг кожну хвилину. Час беріг. Для тата “відпочинок у хаті” — це була робота. Часом хотілося поговорити, але не робила цього, щоб не завдавати йому прикрощів. А ще були безперервні телефонні дзвінки. Останніми роками він погано спав. Постійно думав, де знайти місце під фондосховище, на яких стелажах розмістити той чи той експонат, дуже рано вставав, аби швидше бути чи в галереї, чи в котромусь із музеїв. У деяких тато іноді ночував.

— Ваш батько найперше вчений чи музейник, наставник чи творець?

— Звичайно, музейник.

“Тато любив Україну...”

— Мистецтвознавці з яких країн найчастіше відвідували галерею?

— З Польщі. Колись — із Росії. Нині багато приїжджає з Білорусі. Я возила виставку до Мінська: “Владарі Речі Посполитої”. Між музеями завжди було порозуміння і дружба. З Яном Островським, директором краківського Вавеля, також контактуємо.

— “Світ Бориса Возницького впливає на суспільство”, — пишуть спеціалісти у своїх спогадах. А як світ духовний (мистецький зокрема) впливав на Вас?

— Татові було приємно, що його хвалили, цінували. Але він це сприймав із гумором, не зациклювався.

— Звідки в батька таке глибоке занурення у свою справу, в мистецький світ?

— Від батьків, від діда, який був залізничним майстром на Волині. Дід завжди хотів, щоб його внук був інженером. Вони жили під Дубно, потім дід купив маєток у селі. Мали й ділянку землі. У діда було багато дітей — він і їх привчив до праці. Мене в дитинстві на літо відвозили до бабусі і дідуся в Ульбарів, що на Рівненщині. Я не пам’ятаю, щоб батьки мого тата сиділи на місці. Вони безмежно любили свого Бориса. У нього була лише сестричка — Тамара, а інша Тамара ще дитиною померла.

— Які музеї-сателіти ЛНГМ Ви б виділили?

— Олеський замок. Тато хотів ще і в Свіржі попрацювати з тамтешнім замком, але не дали... А твори, які привозили з експедицій, треба було кудись дівати, — бо в нашому музеї у Львові експонувалися твори західноєвропейських художників. А врятували тисячі творів, і тато шукав, куди їх прилаштувати... Отже, вже від 1975 року функціонує замок в Олеську, потім Золочівський, згодом музей-садиба М. Шашкевича. Підгорецький замок теж привернув татову увагу. Але він розумів, що йому не вдасться завершити облаштування Підгорецького замку, бо коштів не було. В Олеську в монастирі капуцинів влаштували фондосховище.

— Вашому батькові було непросто спілкуватися з різноманітними керівними органами, коли прагнув “посилення ролі музею у ствердженні національної самобутності” (цитую автора спогадів). Як їхні працівники ставилися до прохань батька?

— Ті, хто розумів, про що йдеться, сприяли і нині сприяють. Є й далекі від розуміння, а отже,— і від сприяння.

— Борис Григорович комплексно підходив до облаштування замків-музеїв: замок плюс паркова структура...

— Бо таки має бути комплекс. Тато вивчав відповідну літературу про те, як створюються паркові комплекси. І сам їх розплановував.

— Художник Євген Безніско пише: “Борис Григорович жив, даючи людям в сотні разів більше, ніж брав собі”.

— Татові не потрібно було нічого. Йому вистачало стола і ліжка, і колосальної бібліотеки в тій двокімнатці, в якій він мало бував. Тато вважав, що час важливо витрачати на необхідну працю. Коли відкривав Олеський замок, начальство не втручалося в те, що він робив. Коли перший секретар ЦК КПУ Володимир Щербицький і перший секретар Львівського обкому Компартії України Віктор Добрик, прибувши в Олесько, схвалили, точніше, нормально поставилися до відкриття Олеського замку, всі зрозуміли, що ставитися до появи Олеського замку-музею можна схвально. Бо місцеві начальники перед тим боялися, не знали, як реагувати на бурхливу діяльність Возницького.

— Чому 1965 року управління культури забороняло виставляти “Львівський портрет XVII—XVIII ст.”?

— Бо вперше відважилися зробити таку виставку. Над цим багато працював Володимир Овсійчук, батьків однодумець.

“Батько дуже боявся прогнозувати...”

— Чи всі керівники певних інстанцій потрапляли під вплив батька, коли він щось їм доводив?

— Деякі розуміли його, підтримували. Він дуже тішився, що партійний керівник В. Секретарюк підтримав створення Музею Пінзеля. Бо перед тим батько дуже переживав. Та й потім були люди, які розуміли.

— Як Вам удалося встановити дві панорамні картини, які наробили стільки галасу: “Битва під Парканами” — в Золочеві, і “Битва під Віднем” в Олеському замку?

— Ми виконали заповіт батька. Він довго думав, як їх розвісити. Дехто хотів повернути їх у Жовкву. Але ж костел Лаврентія у Жовкві — діючий. Представники різних конфесій не могли б там побачити ці картини. Я знала, що ці дві батальні картини, про які ми говорили, буде дуже важко розмістити в замках. Якось сказала батькові, чи не розмістити їх десь у Львові. Батько не витримав: “Ти що, моєї смерті хочеш?” Отже, коли батька не стало, — “Битва під Парканами” і “Битва під Віднем” опинились у Золочеві та Олеську. Я не звертала уваги на те, що Мінкультури хотіло показати їх у Києві. Для мене слово батька — закон.

— Коли Ви особливо відчули вагу внутрішнього духовного світу батька?

— Коли я опинилася біля нього, десь від 15 років... У тата була цікава фраза: “Жити треба так, щоб без гальм і на великій швидкості”.

— 2001 року Ваш батько у 75 років піднявся на Говерлу. Ви не ходили з ним?

— Ні. Він був дуже радісний після сходження. Пишався тим.

— Як виникла ідея надати ЛНГМ ім. Бориса Возницького, що відбулося 16 квітня 2013-го, у його день народження?

— Ідея наша, працівників галереї. Вирішили, що треба якнайшвидше подати документ у Міністерство культури. Вони дуже довго “розглядали це питання”, але врешті дозволили.

— Борису Возницькому в його діяльності допомагали Роман Лубківський, Кос-Анатольський, Федір Стригун, Юрко Брилинський... Хто найбільше запам’ятався Вам? Про кого згадував добрим словом батько?

— Про Романа Лубківського, Віру Лясковську, яка давала багато порад. Вона переймалася діяльністю батька, підтримала мене, коли його не стало, вселила в мене і надію, і сміливість...

Борис Возницький. Фото В. Пилип’юка

P. S. “В нас завжди залишиться живе розуміння того великого змісту, який дарував нам Борис Возницький. Ми незмінно залишимося вдячними Йому за нашу незмарновану минулість, за те, що повернув із небуття важливі епізоди нашої історії, що єднав нашу пам’ять із неспокійним насущним, що цеглина по цеглині заповнював прогалини у цоколі нашої культури, що, повертаючи знаменні силуети Олеської, Підгорецької, Золочівської твердинь, обриси скульптур незрівнянного Пінзеля, твори Полейовських, Кондзелевичів, Рудковичів, Долинських, наддністрянських і надзбручанських майстрів різця і пензля, великих гетьманів і безіменних мистців, пращурів Плісницька і стольного Києва, підвалини та фронтони минувшини — що усією своєю плідною діяльністю він зумів проявити фарби, форми й ансамблеві сув’язі у панорамі нашої Вітчизни” (Любомир Медвідь. Пам’яті Бориса Григоровича Возницького // Борис Возницький, яким ми його пам’ятаємо. — Львів: Вид-во “Центр Європи”, 2013).

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

Із плеяди найталановитіших

“Побраталися”. 1999 р.

Олександр Іванович ІВАХНЕНКО один із найталановитіших сучасних українських художників, які гідно представляють наше мистецтво впродовж усього свого творчого життя. Розпочавши сходження на мистецьку вершину як книжковий графік (цикли ілюстрацій до кіноповісті О. Довженка “Зачарована Десна”, 1975 р., повісті О. Купріна “Поєдинок”, 1981 р.) він піднявся до власного, неповторно-індивідуального, глибоко національного стилю в монументальному і станковому живописі. Тож і Шевченківська премія 1989 року, і обрання його членом-кореспондентом Академії мистецтв України — лише скромна оцінка його таланту. Щоб це зрозуміти, варто відвідати персональну виставку Івахненка (першу за останні 12 років), що відкрилася в Музеї книги і друкарства України. Вона присвячена 200-річчю Кобзаря.

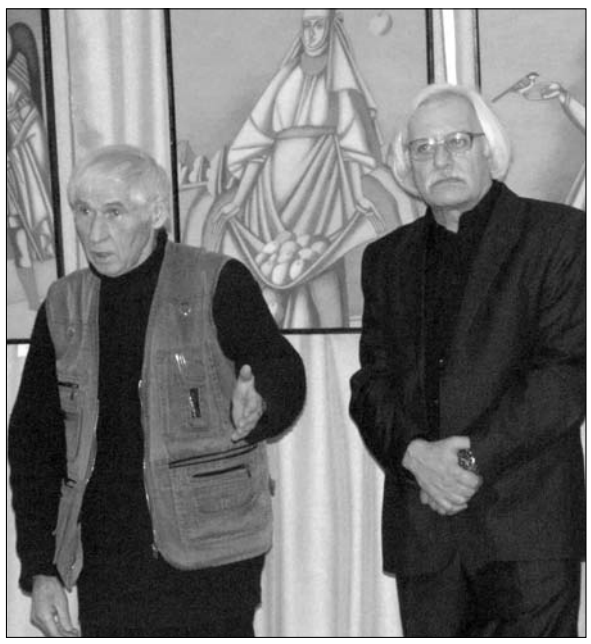

Микола Стороженко і Олександр Івахненко

Мала батьківщина художника — село Манжосівка на Прилуччині, зв’язки з якою він не пориває. Багата талантами історична чернігівська земля, така уславлена за часів Київської Руси й козацької звитяги, з неповторними краєвидами золотих хлібних нив, рукотворними курганами ще з юних літ заклали в його душу ті мотиви, які потім виливатимуться у його полотна. А ще багатство народнообрядової і пісенної творчості, яка допомогла проникнути в глибини шевченківської поезії, усвідомити своє призначення як художника.

Незбагненна таїна Івахненка як художника насамперед у внутрішній енергетичній насиченості творчого духу. Він настільки заглиблений внутрішньо, що не може поділяти цю заглибленість ні з чим іншим; цілісний як людина, як митець, що його можна порівняти з зерном, яке несе в собі велику силу, потужну енергетику життя, випромінюючи тепло і любов. Його цілісність у всьому: у щирості, усмішці, роботі, у ставленні до батьків, родини, друзів.

Стилістика Івахненка не схожа на образотворчу манеру письма будь-кого з сучасних художників. У своїй творчості він вивершується над зримим світом. Зрештою, як стверджує Микола Стороженко, те, що зриме, дає наснагу всім митцям, не лише художникам. Але частина з них не все бачить у цій зримості. Побачити і відтворити його — одвічна загадка великого таланту. Це було притаманно Тарасу Шевченку, Лесі Українці, Івану Франку, Іоанну Пінзелю... До цієї когорти мистецтвознавці без сумніву зараховують і Олександра Івахненка.

Художник у полотнах на теми Шевченкової поезії по-своєму побачив Україну. І поле, й небо, і море, й пісня, і стосунки людей незвичайні. Найхарактерніша риса його картин — їхня внутрішня насиченість українським духом. Це те, що є в національному одязі, обряді, танці, пісні, музиці. Все це побачити, сформувати в певний образ і відтворити може лише той митець, який має генетично багату і цілісну натуру.

Внутрішня краса образів у Івахненка гармонізована з красою розмаїтих барв: білою, червоною, синьою, зеленою, охристою, чорною... Глибини минулого, сьогодення і майбутнього утворюють єдиний бароковий зв’язок, яким він висновує цілісний образ, що збігається з внутрішнім видінням автора і який реалізує його на полотні. Усе це разом сконденсоване настільки, що творить отой неповторний івахненківський стиль.

— Нам не треба боятися пошуків індивідуальних стилів у мистецтві, — каже метр українського образотворчого мистецтва Микола Стороженко, — але треба не розривати, а проводити нитку зв’язку між ними. Треба, щоб їх були десятки, сотні, щоб цією ниткою оповити всю Україну.

Через образотворче видіння митцями нашої України розширюються горизонти національного духу. Саме тому роботи Івахненка могутні настільки, що їм затісно у цій, хоч і просторій, залі музею. Вони заслуговують бути виставленими не лише в нашому Мистецькому Арсеналі, а й у будь-якій найпрестижнішій галереї Європи чи Америки. Твори Олександра Івахненка — велике мистецтво, вивершене генетичне обличчя й душа України. І хоч би де його показували, кожен скаже: це — Україна.

В очікуванні третьої хвилі

Однією з найважливіших сфер духовної культури будь-якого народу завжди було, є і буде монументально-декоративне мистецтво. Його твори — скульптура, настінний живопис, мозаїка, і пов’язані з архітектурою, і самостійні роботи безпосередньо впливають на формування життєвого простору людини. Водночас вони є оберегами непроминальних національних і загальнолюдських світоглядно-естетичних цінностей суспільства. Можливо, тому агонізуючий совєтський режим у кінці 1980-х після наростаючих утисків і переслідувань українських художників-монументалістів ухвалив рішення остаточно ліквідувати їхню секцію при Спілці художників. Хоча це була не перша спроба Москви збити другу хвилю національного відродження у монументальному мистецтві України. Про це йшлося у галереї “М-17” на відкритті виставки робіт — першої за останні 20 років — членів згаданої секції.

— Монументальне мистецтво, — зазначив Микола Стороженко, один із найяскравіших представників цієї секції однодумців, — освітлює всі жанри і види мистецтва. Це розуміли ті, хто в час “відлиги” 1960-х вкотре, після розправи компартійною владою в 1920—1930-х роках над бойчукістами, Падалкою, Рокицьким та іншими, розпочали відроджувати національне монументальне мистецтво. Згадаймо ці імена: ветерани Степан Кириченко, Володимир Бондаренко, Григорій Довженко, Веніамін Кушнір, потім долучилися Валентин Задорожний, Микола Литовченко, Алла Горська, молодші — Людмила Семикіна, Анатолій Гайдамака, Галина Севрук, Григорів, Данченко та багато інших наших побратимів.

Їхня творчість не вкладалася у прокрустове ложе жорстких вимог і установок ідеологеми соцреалізму. Стрімко відроджувана монументалістика стала клином, який вганявся у, здавалося б, монолітно-непорушне, регулярно “освячуване” на кожному черговому компартійному з’їзді соцреалістичне твориво. Зрештою, не всі “смотрящіє” чиновники від культури розумілися на пластичній мові, філософії твору, тих ідеях і узагальненнях, які закладалися митцями в той чи той вітраж, мозаїку, гобелен, розпис, скульптуру. Утім клеймо “ідейно хибний” отримав не один знищений вітраж “Шевченкова мати” (автори А. Горська, П. Заливаха, Л. Семикіна, Г. Севрук) у Київському держуніверситеті.

Від ідеї до втілення образу подвижникам-монументалістам доводилося щоразу проходити між Сціллою і Харібдою, починаючи з затвердження ескізів. На них чекали не просто випробовування у Худраді й Держбуді, міських худрадах і головних художників, ще був і Художній фонд. Усі інстанції треба було пройти, всіх їх витримати. Такі як Литовченко, Задорожний, Стороженко витримували, але надто дорогою ціною.

Монументальне мистецтво вважається ніби позачасовим. І це давало можливість митцям вдаватися до зміщення часу. Вони могли день сьогоднішній подавати, використовуючи образи, наприклад, з історії Греції, Єгипту чи Київської Руси. Так народилися і залишилися справжнім національним духовно-мистецьким надбанням геніальні роботи Миколи Стороженка, виконані з використанням техніки гарячої і холодної енкаустики мозаїчні монументальні композиції в інститутах фізики, теоретичної фізики НАНУ, епічна сага “Україна скіфська — Еллада степова” (пансіонат “Гілея”); вітражі Валентина Задорожного “Наша пісня, наша слава” (Кременчук), “Намисто” (с. Калита на Київщині), панно “Скіфія” (у мотелі “Пролісок”, Київ) тощо; вітражі Олександра Мельника “Час Ярослава Мудрого”, “Час Нестора Літописця” (Національний музей історії України, Київ); Володимира Федька мозаїки вестибюлю станції метро “Золоті Ворота”; Анатолія Гайдамаки художньо-дизайнерське оформлення музеїв “Чорнобиля”, книги, експозиції музеїв Т. Шевченка в Києві, Каневі; Галини Севрук керамічні композиції та безліч не менш талановитих робіт у різних техніках і жанрах інших митців секції монументалістів.

Володимир Прядка, лауреат Шевченківської премії прийшов у секцію теж на початку 1960-х. Його вчителем-наставником тоді був Іван Литовченко, який зіграв визначальну роль у його становленні як художника-монументаліста. Тож на відкритті виставки він мав усі підстави сказати:

— Я щасливий, що потрапив у той струмінь ріки, яка ламала кригу, що сковувала монументальне мистецтво. Воно змінювало не тільки природу мистецтва, воно змінювало природу нашого суспільства. І це відбувалося не в останню чергу завдяки активності художників-монументалістів, їх особистій громадянській позиції і погляду на реалії. Їхня творчість змінила думку українського суспільства, вберегла від забуття славні сторінки нашої історії, будила національну гідність, навертала до основ будівництва власної держави. Я переконаний, що наша творчість — частина великої мозаїки боротьби України за свою незалежність.

Для членів секції монументалістів це не просто слова. Недаремно впродовж усієї не такої уже й тривалої історії її існування вона постійно перебувала під важким ідеологічним пресингом тодішньої влади. Один лише той факт, що секція на 80% була українськомовною, викликав у неї постійні підозри. Неодноразово робили спроби секцію завалити і знищити. Організували партійне цькування, оголошували персональні звинувачення проти Задорожного, Литовченка, Кушніра... Їх звинувачували в найтяжчих гріхах. Але художники-монументалісти знайшли в собі сили мобілізуватися і дати гідну відсіч своєю творчістю.

Вони витримали і перемогли. Ці прості, здавалося б, люди — митці створили справді шедеври мистецтва в різних галузях. За ними — ціла епоха українського монументального мистецтва, яку ще треба вивчати не одному поколінню. Українська класична і народна спадщина знайшла в їхній творчості продовження і подальший розвиток. Серед цих майстрів багато і самобутніх імен. Шкода, що нинішня влада далека від розуміння ролі і можливостей сучасного українського монументально-декоративного мистецтва. Чи не єдиний більш-менш надійний замовник сьогодні для них — церква. Відродження знищених більшовиками у 1930-х роках наших святинь — Михайлівського Золотоверхого собору, Успенського у Києво-Печерській лаврі, церкви Богородиці Пирогощі та інших, будівництво сотень нових і реставрація давніх сакральних споруд показала величезні можливості монументального живопису. Наші художники можуть розписувати будь-які храми. Це засвідчили не лише роботи Миколи Стороженка в церкві Миколи Притиска, Анатолія Гайдамаки з колегами у відродженні величезного собору в Македонії, а й розписи інших художників-монументалістів інтер’єрів соборів і церков у багатьох містах і селах України. Сили і потенціал монументалістів величезні. Це мистецтво мусить вийти на вулиці, прийти в кожну споруду не лише культурного чи сакрального призначення. Нинішня, як і майбутня Україна потребує возвеличення життєвого простору.

Сторінку підготував **Микола ЦИМБАЛЮК**
Фото **Олеся СОЛОВ’Я**